

Građanska energija u Bosna i Hercegovini

PRAVNI KONTEKST – dokle smo došli i šta je pred nama?

GRAĐANSKA ENERGIJA U BOSNA I HERCEGOVINI

PRAVNI KONTEKST – dokle smo došli i šta je pred nama?

Autori:

Saša Savičić

Damir Miljević

Uredio:

Damir Miljević

Stajališta iznesena u ovom dokumentu isključiva su odgovornost autora i ne održavaju nužno stajališta Fondacije Heinrich Boell i RESET-a.

Ovaj materijal je licenciran Creative Commons licencom CC-BY-SA: navođenje autorstva, dijeljenje pod istim uslovima. Objašnjenje licence može se naći na: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/de/>

Sadržaj

UVOD	.3
1. SCENA JE POSTAVLJENA	.4
1.1. GLOBALNO	4
1.2. EVROPA.	4
1.3. ZAPADNI BALKAN	6
1.4. BOSNA I HERCEGOVINA	6
1.4.1. Republika Srpska:	6
1.4.2. Federacija BiH:	.13
1.4.3. Brčko Distrikt:	.18
2. NOVA SCENA I NOVE NAJAVE	19
2.1. EVROPSKA UNIJA	.19
2.2. BOSNA I HERCEGOVINA	.26
3. KRITIČNE TAČKE	31
4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	36

UVOD

Pod pojmom građanske energije, u kontekstu energetske tranzicije koja predstavlja dekarbonizaciju (prelazak sa fosilnih goriva na obnovljive izvore energije), decentralizaciju (mogućnost da energiju proizvode svi), a time i demokratizaciju i demonopolizaciju proizvodnje energije i društva, podrazumjeva se mogućnost i prilika da građani, privredni subjekti i lokalne zajednice budu aktivni akteri i nosioci tranzicije u svojim sredinama, a time i u društvu u cjelini. Aktivno učešće navedenih subjekata omogućava se u različitim pravnim formama i institutima kao što su kupci-proizvodjači (prosumeri), prosumeri koji djeluju zajednički, aktivni kupci, zajednice obnovljive energije i energetske zajednice građana.

Stoga efektivan i efikasan pravni i regulatorni okvir za razvoj građanske energije u nekoj zemlji predstavlja jedan od ključnih faktora za uspjeh održive energetske tranzicije, gdje se pod održivošću podrazumjeva prije svega pravednost u snošenju troškova i koristi od tranzicije, participacija svih učesnika i što niži troškovi uz što veće koristi po društvo i sve njegove članove.

Pred vama je treća godišnja publikacija u kojoj se analizira pravni okvir za razvoj građanske energije u BiH koja se oslanja na prethodne dvije¹ i razmatra stanje, implementaciju i napredak pravnog okvira u prethodnih godinu dana.

U međuvremenu, minula je godina dana, sa svim njenim godišnjim dobima, malo ekstremnijim ljetnjim vrućinama i rekordno toplom zimom, podsjećajući nas da živimo klimatske promjene o kojima pričamo. Pored toga, ne samo zahvaljujući našim preporukama, ali volimo da mislimo da je i zbog toga, djelimično je došlo i do razvoja pravnog okvira u BiH o kojem će biti riječi u ovoj publikaciji.

Međutim i pored napretka ostale su neriješena brojna pitanja, nedostaje brojna podzakonska regulativa i uočene su kritične tačke za razvoj građanske energije, pa ćemo ih ovdje osvijetliti i pokušati odgovoriti na pitanje koje smo sebi postavili – ima li lijeka za izazove kojima svjedočimo kada je u pitanju razvoj građanske energije?

Mi mislimo da ima, vodeći se zdravom logikom, ekonomskim i socijalnim efektima i dobrom praksom i njenim spektakularnim rezultatima širom svijeta, a ne samo stihovima pjesnika koji kaže:

*"Lijek nije pilula gorka samo,
dobar lijek je i paragraf, norma, pravo,
jer rješenje ne boli, kada je zdravo!"*

1 Prva analiza je radena 2022. godine, vidjeti više: <https://www.reset.ba/attachments/article/11/gradjanska-energija-u-bih-02-12-2022-web.pdf> a druga 2023 godine, vidjeti više: <https://ba.boell.org/sites/default/files/2024-05/gradjanska-energija-u-regionu-11-12-2023-v2-web.pdf>

1. SCENA JE POSTAVLJENA

1.1. GLOBALNO

Dokumenti koji su u posljednjih pola vijeka označili globalnu prekretnicu u projektovanju razvoja kao održivog, u smislu očuvanja životne sredine, odnosno uspostavljanja ravnoteže tamo gdje je ona bila narušena intenzivnim privrednim razvojem, sa fokusom na klimatske promjene i sprečavanje globalnog zagrijavanja, su:

- Prvi samit o planeti Zemlji, 1972;
- Prva svjetska konferencija o klimi (FWCC ili WCC-1) i Prvi međunarodni instrument o klimi - Ženevska konvencija o dalekometnom prekograničnom zagađenju vazduha, 1979;
- Bečka konvencija o zaštiti ozonskog omotača, 1985;
- Ekološka perspektiva do 2000. godine i dalje, 1987;
- Helsinška deklaracija o zaštiti ozonskog omotača, 1989;
- Druga konferencija o klimi, Ženeva, 1990;
- Samit o Zemlji, Deklaracija iz Ria i Agenda 21, Rio de Žaneiro, Brazil, Konferencija Ujedinjenih nacija o životnoj sredini i razvoju i Okvirna konvencija Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama (UNFCCC), 1992;
- Kjoto protokol uz UN Okvirnu konvenciju Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama, Japan, 1997;
- Pariski sporazum, (UNFCCC) COP 21, 2015;

1.2. EVROPA

Na nivou Evrope, imajući u vidu gore navedene globalne dokumente, najviše je urađeno na nivou Evropske unije i zemalja članica:

- U skladu sa članom 194. *Ugovora o funkcionisanju Evropske unije* (UFEU),² promocija energetske efikasnosti i ušteda energije, te razvoj novih i obnovljivih oblika energije, jedan su od ciljeva energetske politike Unije. Neraskidivost energetske i klimatske politike je posebno vidljiva u posljednje dvije decenije u Evropskoj uniji, o čemu govore i paketi dokumenata i okvir za dostizanje energetske i klimatske politike za 2020. i 2030. godinu.³

² https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0011.01/DOC_3&format=PDF

³ https://climate.ec.europa.eu/eu-action/climate-strategies-targets/2020-climate-energy-package_en
<https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/climate-change/2030-climate-and-energy-framework/>

- Povećana upotreba energije iz obnovljivih izvora važan je dio svih tih paketa mjera potrebnih za smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte i ispunjavanje obaveza Evropske unije iz *Pariskog sporazuma o klimatskim promjenama iz 2015.*,
- Evropska unija je i u narednim godinama nastavila da razmišlja i djeluje ambiciozno, potvrđujući da su se politike i mjere u oblasti energetike i klimatskih promjena najbrže prilagođavale novim saznanjima za hitno djelovanje u oblasti zaštite životne sredine, ali i kružne, klimatski neutralne, resursno efikasne i konkurentne ekonomije. Važan paket mjera u tom pravcu ponio je naziv: *Čista energija za sve Evropljane*⁴ (COM(2016) 860 final). Ovaj paket sadrži obiman i ambiciozan dio novog *acquis* EU kojim se ostvaruju energetske i klimatske politike EU, odnosno energetska unija, i stvara osnova za donošenje niskougljičnih strategija sa projekcijama do 2050. godine, kao i integrisanih nacionalnih energetske i klimatskih planova (NECP), zemalja članica EU, za period do 2030. godine.
- *Evropski zeleni plan*⁵ (European Green Deal; COM(2019) 640 final), je potvrdio nastavak ozbiljnog rada u vezi sa realizacijom cilja da Evropa bude prvi klimatski neutralan kontinent do 2050. godine. Ovakva vizija klimatski neutralne Evrope usklađena je sa *UN ciljevima održivog razvoja*⁶ (UN SDG) i Pariskim klimatskim sporazumom i potvrđena kao zakonska obaveza za sve zemlje članice EU i u *Evropskom zakonu o klimi*.⁷
- Prethodni *Fit-for-55*⁸ plan (COM(2021)550 final), koji je predviđao hitna smanjenja štetnih emisija od najmanje 55 % do 2030., je doraden u inoviranom *RE-PowerEU*⁹ planu, kojim se daje dodatni zamajac ubrzanju zelene tranzicije u EU: *ubrzana dekarbonizacija, upotreba OIE i energetske efikasnosti, supstitucija prirodnog gasa i diversifikacija pravaca njegovog snabdijevanja radi sigurnost snabdijevanja energijom i smanjenje i ukidanje zavisnosti od Rusije i uvoza njenih energenata i energije, radi obezbjeđenja imperativa energetske nezavisnosti EU*. U okviru ovog plana izrađena je i usvojena *Strategija EU za solarnu energiju* (COM(2022) 221 final).¹⁰
- Usvajanjem direktiva iz oblasti energije iz obnovljivih izvora i tržišta električne energije, građanska energija je dobila nove formalne oblike u kojima se najbolje izražava i djeluje: kao kupac-proizvođač, kao aktivan kupac ili kroz energetske zajednice - zajednice obnovljive energije i energetske zajednice građana, u *Direktivi 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2018. godine o promociji upotrebe energije iz obnovljivih izvora (RED II) i Direktiva 2019/944 Evropskog parlamenta i Savjeta od 5. juna 2019. o zajedničkim pravilima za unutarne tržište električne energije i izmjeni Direktive 2012/27/EU*.¹¹ Više o ovim direktivama i stepenu usklađenosti zakona o OIE u zemljama regiona, možete pročitati u *Publikacija o Građanskoj energiji u regionu: Srbija, Crna Gora i Bosna i Hercegovina – pravni kontekst*.

4 2016. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016DC0860\(01\)&from=BG](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016DC0860(01)&from=BG)

5 2019. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
Početkom 2023. usvojen je i Green Deal Industrial Plan for the Net-Zero Age COM(2023) 62 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023DC0062>

6 2015. <https://sdgs.un.org/goals>

7 2021. Uredba (EU) 2021/1119 Evropskog parlamenta i Vijeća od 30. lipnja 2021. o uspostavi okvira za postizanje klimatske neutralnosti i o izmjeni uredaba (EZ) br. 401/2009 i (EU) 2018/1999. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=OJ%3AL%3A2021%3A243%3ATOC>

8 2021. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition/>

9 2022. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2022%3A230%3AFIN&qid=1653033742483>

10 2022. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2022%3A221%3AFIN&qid=1653034500503>

11 Directive - 2018/2001 - EN - EUR-Lex (europa.eu)
L_2019158EN.01012501.xml (europa.eu)

1.3. ZAPADNI BALKAN

Na sve ove planove i aktivnosti u EU, zemlje Zapadnog Balkana su se dogovorile i odgovorile na sljedeći način:

- Potpisivanjem *Sofijske deklaracije i Zelene agende za Zapadni Balkan*¹² i formalno iskazale političko opredjeljenje za prihvatanje koncepta dostizanja klimatske neutralnosti do 2050. godine.
- Nadalje, osnova koncepta dekarbonizacije regije Zapadnog Balkana iskazana je u *Deklaraciji o energetske sigurnosti i zelenoj tranziciji u zemljama Zapadnog Balkana*¹³ u kojoj se, između ostalog, ističe povezanost provođenja zelene tranzicije sa procesom pridruživanja EU.
- Pošto je ključna komponenta energetske tranzicije u EU *dekarbonizacija elektroenergetskog sektora*, dekarbonizacija¹⁴ ovog sistema zemalja Zapadnog Balkana koordinira se preko *Energetske zajednice (EnZ)* na nekoliko načina - prenošenjem pravila i principa internog tržišta EU u *acquis* EnZ, implementacijom propisa iz EU paketa Čista energija za sve Evropljane¹⁵, usvajanjem Mape puta dekarbonizacije zemalja EnZ¹⁶ i donošenjem niskouglične strategije do 2050. i Nacionalnog energetskog i klimatskog plana (NECP) za period do 2030. godine svake od zemalja, ali i prenošenjem EU mehanizma trgovanja emisijama (Emission Trading System – EU ETS),¹⁷ na regionalnom ili pojedinačnom nivou zemalja EnZ, kako bi se smanjio uticaj primjena EU regulative za mehanizam plaćanja za emisije CO₂ na granici EU (Carbon Border Adjustment Mechanism - CBAM).¹⁸ Više o tome u *Vodič za održivu energetske tranziciju u Bosni i Hercegovini*.¹⁹
- Očigledno je da članstvo u Energetskoj zajednici ima za posledicu stepen integracije Zapadnog Balkana u Energetsku uniju EU, u mnogo većem stepenu nego u Evropsku uniju zemalja kandidata sa istog prostora, što u konačnom može biti pozitivno za razvoj građanske energije i pravnog okvira onih zemalja koji to podržavaju. Naravno, implementacija ostaje izazov.

1.4. BOSNA I HERCEGOVINA

Pravni okvir za obnovljive izvore energije i građansku energiju, kao i većinu stvari u Bosni i Hercegovini, treba posmatrati trostruko, na nivou Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko Distrikta, što je opet bolje nego višestruko, ako znamo da zakonodavna ovlašćenja imaju i kantoni (deset), kao što je na primjer slučaj sa pravnim okvirom za koncesije.

1.4.1. Republika Srpska:

- **Zakon o obnovljivim izvorima energije**
("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 16/22)
- **Zakon o električnoj energiji**
("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 68/20)

Hajde na početku da kažemo da još uvijek nisu doneseni svi podzakonski akti predviđeni za donošenje najkasnije godinu dana od dana stupanja na snagu *Zakona o*

12 2020. <https://www.rcc.int/docs/546/sofia-declaration-on-the-green-agenda-for-the-western-balkans-rn>

13 2022. https://www.berlinprocess.de/uploads/documents/221103-energy-declaration-final_1678468569.pdf

14 Dekarbonizacija je smanjenje emisija stakleničkih plinova, prvenstveno ugljičnog dioksida, kroz smanjenje potrošnje energije i korištenje izvora energije s manjim ili nultim emisijskim faktorom. Ovaj proces uključuje smanjenje emisija CO₂ po svakom potrošenom i proizvedenom kWh energije u objektima, prijednom kilometru nekog vozila ili po jedinici proizvoda ili usluge.

<https://www.ra-igra.hr/sto-je-dekarbonizacija-prezentacija-ministarstva-turizma-i-sporta/>

15 2021. 19th Energy Community Ministerial Council <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2021/11/30.html>

16 2021. <https://www.energy-community.org/legal/other.html>

17 https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets_en

18 https://taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en

19 RESET - Vodic za održivu energetske tranziciju u Bosni i Hercegovini - 13-02-2023.pdf

obnovljivim izvorima energije, od kojih je za građansku energiju pored **Pravilnika o kupcima-proizvođačima električne energije**²⁰ (stupio na snagu 21. septembra 2023. godine), najvažniji **Pravilnik o zajednicama obnovljive energije, koji Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske još uvijek nije donijela**.

Zakonom o obnovljivim izvorima energije, uređuju se planiranje i podsticanje proizvodnje i potrošnje energije iz obnovljivih izvora, tehnologije za korišćenje obnovljivih izvora energije, sertifikovanje proizvodnih postrojenja, mjere podsticaja, sprovođenje sistema podsticanja proizvodnje, proizvodnja električne energije od strane kupaca-proizvođača pojedinačno ili u okviru zajednica, način vođenja registra i druga pitanja od značaja za ovu oblast.

Od značaja za građansku energiju je i **Zakon o električnoj energiji** koji reguliše **aktivne kupce i energetske zajednice građana**, ali na žalost samo na nivou definicija, bez razrade prava i obaveza, što je zadatak za naredni period (koji nikako da dođe!) u kojem će se vršiti dodatno usklađivanje ovog zakona sa EU *acquis*, odnosno direktivom 2019/944 o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije.

Imajući u vidu da smo posebno detaljno obradili zakonske odredbe u našoj **Publikacija o Građanskoj energiji u regionu: Srbija, Crna Gora i Bosna i Hercegovina – pravni kontekst**, ovdje ćemo dati osvrt na odredbe Pravilnika o kupcima-proizvođačima električne energije i Pravilnika o izdavanju sertifikata za proizvodno postrojenje koje proizvodi električnu energiju iz OIE.²¹

Pravilnikom o kupcima-proizvođačima električne energije bliže se uređuju: uslovi i način sticanja statusa kupca-proizvođača, šeme obračuna preuzete i predate proizvedene električne energije, prava i obaveze kupca-proizvođača, prava i obaveze operatora distributivnog sistema (ODS), prava i obaveze snabdjevača, mjerenje i obračun električne energije, prikupljanje podataka i informiranje te druga pitanja od značaja za proizvodnju električne energije za sopstvene potrebe kupca-proizvođača. Krajnji kupac stiče status kupca-proizvođača priključenjem elektrane na unutrašnje električne instalacije svog objekta, kao i pribavljanjem sertifikata za proizvodno postrojenje (elektranu) u skladu sa zakonom i podzakonskim aktima kojima je uređena oblast električne energije.

U vezi sticanja statusa, propisana je obaveza operatora distributivnog sistema (ODS), koji je dužan da na svojoj internet stranici objavi postupak sticanja statusa kupca-proizvođača, posebno za domaćinstva.

Vlasnik elektrane za potrebe krajnjeg kupca može biti i treća strana, uz zaključenje posebnog sporazuma sa krajnjim kupcem za čije potrebe je elektrana izgrađena.

Izgradnja elektrane kupca-proizvođača vrši se na osnovu građevinske dozvole pribavljene u skladu sa propisima kojima se uređuje oblast građenja, osim u slučaju kada se na objektu koji ima građevinsku dozvolu, u sklopu adaptacije objekta, vrši izgradnja elektrane kupca-proizvođača koja koristi obnovljive izvore energije snage do 50 kW.

Krajnji kupac koji želi da izgradi elektranu za sopstvene potrebe dužan je da, prije početka izgradnje, između ostalog, pribavi/izmijeni elektroenergetsku saglasnost kod nadležnog ODS u skladu sa propisima.

ODS je dužan da, na zahtjev krajnjeg kupca za izdavanje elektroenergetske saglasnosti za objekte kupca-proizvođača, utvrdi uslove i mogućnosti priključenja elektrane za sopstvene potrebe i izda elektroenergetsku saglasnost krajnjem kupcu. Prilikom izdavanja elektroenergetske saglasnosti ODS je dužan da, na osnovu ostvarene ili pla-

²⁰ "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 80/23.

²¹ "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 70/23.

nirane potrošnje krajnjeg kupca, izradi analizu i utvrdi maksimalnu instalisanu snagu elektrane kupca-proizvođača na osnovu koje bi krajnji kupac zadovoljio svoje godišnje potrebe za energijom.

Izgradnju elektrane kupca-proizvođača vrši pravno lice koje ima odgovarajuću licencu za izvođenje elektroenergetskih postrojenja, koju izdaje ministarstvo nadležno za poslove građenja, a priključenje na mrežu vrši nadležni ODS na osnovu odgovarajuće potvrde o izvedenosti radova pravnog lica koje vrši izgradnju elektrane i uz ispunjenje ostalih uslova propisanih aktima o priključenju po pojednostavljenoj proceduri.

Prilikom izgradnje i priključenja elektrane kupac-proizvođač snosi troškove opremanja/prilagodavanja primopredajnog mjernog mjesta u zavisnosti od odabrane šeme obračuna preuzete i predate proizvedene električne energije.

ODS je dužan da, na zahtjev krajnjeg kupca, nakon izgradnje elektrane, u roku od 15 dana izvrši radove na opremanju mjernih mjesta, te izda deklaraciju o priključku u skladu sa propisima. ODS je takođe dužan da snabdjevaču, sa kojim krajnji kupac ima zaključen ugovor o snabdijevanju, dostavi obavještenje o prijemu zahtijeva za priključenje najkasnije tri dana prije planiranog priključenja elektrane.

ODS vrši sva potrebna mjerenja količina predate i preuzete električne energije, kao i količina proizvedene električne energije. ODS na mjesečnom, odnosno godišnjem nivou dostavlja snabdjevaču, odnosno Regulatornoj komisiji, podatke o obračunskim mjernim veličinama registrovanim na mjestu priključenja kupca-proizvođača, odnosno o ukupno proizvedenoj električnoj energiji kupaca-proizvođača po tehnologijama i po šemi snabdijevanja (neto mjerenje, neto obračun ili standardna šema).

ODS je dužan u roku od 30 dana od priključenja elektrane kupca-proizvođača, prijaviti elektranu u registar projekata kod nadležnog ministarstva za energetiku u skladu sa procedurom za upis u ovaj registar.

Snabdjevač koji vrši snabdijevanje kupca-proizvođača po šemi neto mjerenja i neto obračuna dužan je da ponudi ugovor o snabdijevanju kupcu-proizvođaču najkasnije 15 dana od dana prijema obavještenja od ODS o planiranom priključenju elektrane kupca-proizvođača.

Kupac-proizvođač ima pravo da proizvodi električnu energiju za sopstvenu potrošnju, skladišti električnu energiju, višak proizvedene električne energije isporuči u mrežu. Elektrana u kojoj kupac-proizvođač proizvodi električnu energiju smatra se unutrašnjom instalacijom kupca-proizvođača.

Instalisana snaga elektrane u slučaju primjene šeme neto mjerenja ili neto obračuna, ne može biti veća od odobrene priključne snage objekta krajnjeg kupca, a mjerenje na mjestu priključenja kupca-proizvođača vrši se dvosmjernim brojiлом aktivne električne energije.

Snabdjevač koji vrši snabdijevanje kupca-proizvođača primjenom šema neto mjerenja ili neto obračuna dužan je da preuzme višak proizvedene električne energije koji se isporuči u mrežu.

Snabdjevač ima balansnu odgovornost za mjerno mjesto kupca-proizvođača.

Obračun više preuzete i predate proizvedene električne energije kupaca-proizvođača vrši se primjenom šeme neto mjerenja (za elektrane instalisane snage do i uključujući 10,8 kW), šeme neto obračuna (od 10,8 kW do i uključujući 50 kW), te standardne šeme snabdijevanja za elektrane instalisane snage preko 50 kW.

Kupac-proizvođač čija instalisana snaga elektrane prelazi 150 kW dužan je prijavljivati dnevni raspored rada i snositi troškove debalansa.

Ukoliko je tokom obračunskog perioda kupac-proizvođač predao više električne energije u mrežu nego što je preuzeo, razlika između predate i preuzete električne energije prenosi se u naredni obračunski period u korist kupca-proizvođača, i to: kod primjene šeme neto mjerenja u vidu energetskeg kredita, izraženo u kWh ili kod primjene šeme neto obračuna u vidu monetarnog kredita koji odgovara vrijednosti predate više proizvedene električne energije tokom obračunskog perioda.

Energetski kredit označava pozitivnu razliku predate više proizvedene električne energije kupca-proizvođača i preuzete električne energije sa mreže tokom obračunskog perioda.

Monetarni kredit označava novčanu vrijednost razlike predate više proizvedene električne energije kupca-proizvođača u odnosu na količine preuzete sa mreže tokom obračunskog perioda i izračunava se kao proizvod energetskeg kredita i jedinične cijene više proizvedene električne energije koja odgovara jediničnoj cijeni komponente energije sadržane u maloprodajnoj cijeni snabdjevača umanjene za 5 %.

Snabdjevač je dužan da na računu iskaže saldo energetskeg ili monetarnog kredita na početku i na kraju mjeseca, u skladu sa kategorijom potrošnje i tarifnom grupom kojoj kupac-proizvođač pripada.

U slučaju da kupac/proizvođač želi da promijeni snabdjevača, a posjeduje energetski ili monetarni kredit, taj kredit se anulira danom promjene snabdjevača, izuzev ukoliko kupac-proizvođač to pitanje drugačije reguliše sa trenutnim i novim snabdjevačem.

U slučaju primjene šeme neto mjerenja ili neto obračuna, obračun naknade za podsticanje proizvodnje električne energije iz OIE, vrši se samo za neto razliku preuzete i predate električne energije u toku obračunskog perioda.

Obračun naknade za korišćenje distributivne mreže (tarife za korisnike distributivnog sistema) u slučaju primjene šeme neto mjerenja ili neto obračuna, prema Pravilniku o kupcima-proizvođačima električne energije, vrši se na način da se obračunska snaga obračunava u cjelosti u skladu sa kategorijom potrošnje i tarifnom grupom kojoj kupac-proizvođač pripada, a aktivna i reaktivna električna energija se obračunavaju samo za pozitivnu razliku preuzete i predate električne energije u toku obračunskog perioda (neto stanja dvosmjernog mjernog uređaja na mjestu priključenja kupca-proizvođača).

Obračun naknade za korišćenje distributivne mreže (tarife za korisnike distributivnog sistema) u slučaju primjene standardne šeme snabdijevanja, vrši se za ukupnu količinu električne energije koju kupac-proizvođač preuzme sa mreže.

Snabdjevač vrši finalni obračun količina predate i preuzete električne energije 1. aprila tekuće godine za prethodni dvanaestomjesečni period, pri čemu kupac-proizvođač nema pravo na nadoknadu viška predate električne energije koji preostane nakon finalnog godišnjeg obračuna.

U slučaju primjene standardne šeme snabdijevanja, obračun preuzete električne energije sa mreže i predate više proizvedene električne energije se vrši tako što snabdjevač vrši obračun i izdaje fakturu kupcu-proizvođaču za preuzetu električnu energiju sa mreže primjenom ugovorene cijene snabdijevanja, a kupac-proizvođač vrši obračun i izdaje fakturu za predatu električnu energiju primjenom ugovorene cijene za više proizvedenu energiju (treba imati na umu da fakturu u skladu sa propisima može izdati samo pravno lice/preduzetnik).

Kupac-proizvođač može prodavati električnu energiju isključivo snabdjevaču koji ga snabdijeva kao krajnjeg kupca na primopredajnom mjernom mjestu, pri čemu je snabdijevač dužan da tu energiju otkupi.

Kupac-proizvođač gubi svoj status u slučaju da je tri godine zaredom odstupanje od ostvarene proizvodnje i potrošnje veće od 30 %, o čemu ga obavještava ODS (najkasnije do 15. aprila tekuće godine, pri čemu status kupca-proizvođača može da zadrži najkasnije do 31. maja tekuće godine).

Kupci-proizvođači koji djeluju zajednički - kupci iz kategorije domaćinstva i komercijalni kupci čiji su objekti locirani unutar iste zgrade ili stambenog kompleksa imaju pravo učešća u šemi zajedničke proizvodnje. Kupci koji učestvuju u šemi zajedničke proizvodnje ugovorom regulišu međusobne odnose, uključujući pripadajući udio instalisane snage elektrane i proizvodnje svakog kupca pojedinačno, te imenuju zastupnika.

Pojedinačni kupci-proizvođači koji djeluju zajednički ostvaruju pravo na primjenu komercijalne šeme obračuna u skladu sa iznosom pripadajuće instalisane snage elektrane tog kupca-proizvođača (neto mjerenje do 10,8kW/neto obračun 10,8-50 kW/standardni obračun preko 50kW).

ODS i zastupnik kupaca koji zajednički proizvode električnu energiju zaključuju ugovor kojim se uređuju pravila raspodjele električne energije i period za alokaciju energije.

Kupci-proizvođači koji djeluju zajednički zadržavaju svoja prava i obaveze kao krajnji kupci, prema kojima se ne mogu primijeniti neopravdani ili diskriminatorni uslovi i procedure koje sprečavaju njihovo učešće u šemi zajedničke proizvodnje.

Elektrana kupaca-proizvođača koji djeluju zajednički priključuje se preko zasebnog priključka sa pripadajućim obračunskim mjernim mjestom, koje se oprema pametnim mjernim uređajima, u skladu sa uslovima koje propisuje operator distributivnog sistema.

Elektrana kupaca-proizvođača koji djeluju zajednički dimenzioniše se na način da instalisana snaga elektrane kupaca-proizvođača odgovara potrošnji krajnjih kupca koji djeluju zajednički, odnosno da ukupna proizvedena električna energija na godišnjem nivou bude na nivou njegove godišnje potrošnje ili manja.

Kupci-proizvođači koji djeluju zajednički nisu, kao grupa u šemi zajedničke proizvodnje, posebno izdvojeni kao korisnici neke mjere podsticaja, nego ih ostvaruju kao pojedinačni kupci-proizvođači.

Pravilnik o izdavanju sertifikata za proizvodno postrojenje koje proizvodi električnu energiju iz OIE, propisuje kriterije za izdavanje sertifikata, postupak izdavanja, sadržaj sertifikata, produženje, prenos, izmjenu i vođenje Registra izdatih sertifikata, kao i pojednostavljenu proceduru izdavanja sertifikata za proizvodna postrojenja kupaca-proizvođača.

Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske (RERS) izdaje sertifikat za proizvodno postrojenje. Izuzetno, sertifikat za proizvodno postrojenje kupca-proizvođača ili zajednice obnovljive energije, instalisane snage zaključno sa 50 kW, izdaje nadležni ODS.

Krajnji kupac električne energije može dobiti sertifikat od Regulatorne komisije i steći status kupca – proizvođača za proizvodno postrojenje koje koristi obnovljivi izvor

energije²² čija je instalisana snaga iznad 50 kW, pod uslovom da: posjeduje ugovor o snabdijevanju električnom energijom, posjeduje građevinsku dozvolu za izgradnju proizvodnog postrojenja, izdatu od strane nadležnog organa, u skladu sa propisima o uređenju prostora i građenju, za proizvodno postrojenje posjeduje upotrebnu dozvolu, izdatu od strane nadležnog organa, u skladu sa propisima o uređenju prostora i građenju, za proizvodno postrojenje posjeduje ekološku dozvolu i druge akte u pogledu zaštite životne sredine pribavljene u skladu sa propisima koji regulišu ovu oblast, za proizvodno postrojenje posjeduje vodopravne akte pribavljene u skladu sa propisima koji regulišu ovu oblast, posjeduje dokumentaciju potrebnu za priključenje na elektroenergetsku mrežu izdatu od nadležnog operatera sistema/prenosne kompanije, su za kupca-proizvođača električne energije koji je priključio proizvodno postrojenje na unutrašnje električne instalacije svog objekta, čija je namjena proizvodnja za vlastitu potrošnju krajnjeg kupca i isporuku viška u mrežu, na mjernim mjestima instalisani mjerni uređaji kojima se obezbjeđuje odgovarajuće mjerenje i registracija električne energije, da je realizovani projekat uredno evidentiran u registar projekata iz obnovljivih izvora energije kod ministarstva nadležnog u skladu sa Zakonom o OIE, da u proizvodnom postrojenju instalisane snage iznad 1 MW, proizvodi električnu energiju isključivo za vlastitu potrošnju, da posjeduje zaključen poseban sporazum između krajnjeg kupca za čije potrebe je proizvodno postrojenje izgrađeno i vlasnika proizvodnog postrojenja, ukoliko vlasnik proizvodnog postrojenja nije krajnji kupac.

Sertifikat za proizvodno postrojenje izdaje se na period važenja od 15 godina za proizvodno postrojenje koje koristi energetske potencijal vodotokova, energiju vjetra i neakumulisanu sunčevu energiju (hidroelektrane, vjetroelektrane i solarne elektrane) i pet godina za proizvodno postrojenje koje koristi energiju koja se dobija iz biomase, energiju koja se dobija iz biogasa i ostale vidove obnovljivih izvora energije.

Pravilnikom o izdavanju sertifikata za proizvodno postrojenje koje proizvodi električnu energiju iz OIE, predviđena je pojednostavljena procedura izdavanja sertifikata za proizvodno postrojenje kupca – proizvođača.

Postupak izdavanja sertifikata za proizvodno postrojenje kupca – proizvođača provodi se po pojednostavljenoj proceduri bez obavještenja javnosti o uredno podnijetom zahtjevu i održavanja javne rasprave (smanjuju se procedure i šteti vrijeme za okončanje procedure).

Zajednica obnovljive energije (ZOE), još uvijek je regulisana samo Zakonom o obnovljivim izvorima energije (čeka se donošenje posebnog pravilnika o ZOE), ima pravo na proizvodnju, potrošnju, skladištenje i prodaju električne energije iz obnovljivih izvora, uzajamnu razmjenu električne energije proizvedene korišćenjem obnovljivih izvora energije u postrojenjima u vlasništvu ZOE između članova ZOE, pristup svim tržištima energije, direktno ili putem agregacije, na nediskriminatoran način i podsticaje u vidu premije za potrošnju za vlastite potrebe i pogodnosti prilikom priključenja na mrežu.

Sertifikat za proizvodno postrojenje zajednice obnovljive energije (kupca-proizvođača takode), instalisane snage zaključno sa 50 kW, izdaje nadležni ODS.

Zajednica obnovljive energije može dobiti sertifikat,²³ od Regulatorne komisije, za proizvodno postrojenje koje koristi obnovljivi izvor energije, čija je instalisana snaga

22 OIE: energetske potencijal vodotokova, energija vjetra, neakumulisana sunčeva energija (fotonaponske ćelije i solarne termoenergetsko postrojenje), energija koja se dobija iz biomase, energija koja se dobija iz biogasa, energija koja se dobija iz deponijskog gasa i gasa iz postrojenja za tretman komunalnih otpadnih voda, energija iz geotermalnih izvora, energija drugih vidova obnovljivih izvora, energija više obnovljivih izvora u kombinaciji (član 6. Pravilniku o izdavanju sertifikata za proizvodno postrojenje koje proizvodi električnu energiju iz OIE).

23 Sertifikat za proizvodno postrojenje izdaje se na period važenja od 15 godina (hidroelektrane, vjetroelektrane i solarne elektrane) i pet godina za proizvodno postrojenje koje koristi energiju koja se dobija iz biomase, biogasa i ostale vidove obnovljivih izvora energije.

iznad 50 kW, pod uslovom da: posjeduje utvrđen status zajednice obnovljivih izvora energije rješenjem Regulatorne komisije, posjeduje građevinsku dozvolu za izgradnju proizvodnog postrojenja, izdatu od strane nadležnog organa, u skladu sa propisima o uređenju prostora i građenju, za proizvodno postrojenje posjeduje upotrebnu dozvolu, izdatu od strane nadležnog organa, u skladu sa propisima o uređenju prostora i građenju, za proizvodno postrojenje posjeduje ekološku dozvolu i druge akte u pogledu zaštite životne sredine pribavljene u skladu sa propisima koji regulišu ovu oblast, za proizvodno postrojenje posjeduje vodopravne akte pribavljene u skladu sa propisima koji regulišu ovu oblast, posjeduje dokumentaciju potrebnu za priključenje na elektroenergetsku mrežu izdatu od nadležnog operatera sistema/prenosne kompanije, da su za zajednice obnovljive energije koje proizvode električnu energiju iz proizvodnog postrojenja, u zavisnosti od vrste proizvodnog postrojenja i njegove namjene, na mjernim mjestima instalisani mjerni uređaji kojima se obezbjeđuje odgovarajuće mjerenje i registracija električne energije na zajedničkom priključku kompletne zajednice ili zasebnim priključcima pojedinačnih objekata članova zajednice, proizvodnih postrojenja, uređaja za skladištenje i drugih uređaja za potrebe zajednice, da je realizovani projekat uredno evidentiran u registar projekata iz obnovljivih izvora energije kod ministarstva nadležnog u skladu sa Zakonom o obnovljivim izvorima energije, da u proizvodnom postrojenju instalisane snage iznad 1 MW, proizvodi električnu energiju isključivo za vlastitu potrošnju, posjeduje zaključen poseban sporazum između krajnjeg kupca za čije potrebe je proizvodno postrojenje izgrađeno i vlasnika proizvodnog postrojenja, ukoliko vlasnik proizvodnog postrojenja nije krajnji kupac.

ZOE koja se bavi snabdijevanjem električnom energijom kao tržišnom djelatnošću ili obezbjeđuje uslugu objedinjenog djelovanja (agregaciju) ili obavlja druge energetske djelatnosti na komercijalnoj osnovi, te aktivnosti obavlja u skladu sa propisima za odgovarajuće djelatnosti (neophodno je pribaviti odgovarajuću dozvolu za energetske djelatnosti od Regulatorne komisije u skladu sa propisom o električnoj energiji).

ODS i ZOE ugovorom regulišu pitanja upravljanja i održavanja distributivne mreže unutar ZOE, administracije šeme zajedničke proizvodnje, energetskog obračuna između članova ZOE i druga pitanja od značaja za korištenje mreže i administriranje ZOE.

Zajednica obnovljive energije ima pravo na podsticaje u vidu pogodnosti prilikom priključenja na mrežu i premije za potrošnju za vlastite potrebe, za mala postrojenja,²⁴ ali nema pravo na obavezan otkup proizvedene električne energije po garantovanoj otkupnoj cijeni ili pravo na premiju za prodaju na tržištu.

Za podsticaj je potrebno i da količine električne energije, odnosno instalisani kapaciteti proizvodnih postrojenja ne prelaze tehnološke kvote za određenu godinu utvrđene Programom o korišćenju OIE, koji donosi Vlada Republike Srpske, da ZOE posjeduje sertifikat za proizvodno postrojenje i da u postrojenju nije ugrađena oprema koja je korišćena.

Pravo na premiju za potrošnju za vlastite potrebe ZOE može ostvariti u trajanju do 15 godina.²⁵

24 Mala postrojenja, prema odredbama Zakona o OIE (član 8), su:

1) hidroelektrane, vjetroelektrane i solarne elektrane na zemlji instalisane snage zaključno sa 150 kW,
2) solarne elektrane na objektima, elektrane na bio-masu i bio-gas, deponijski gas i gas iz postrojenja za tretman komunalnih otpadnih voda instalisane snage zaključno sa 500 kW.

25 Premiju za mala postrojenja utvrđuje Regulatorna komisija u skladu sa metodologijom propisanom Pravilnikom o podsticaju proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije. Na osnovu propisane metodologije Regulatorna komisija, uz saglasnost Vlade, donosi odluku o visini premija za mala postrojenja. Premija za mala postrojenja je promjenjiva i izračunava se kao razlika između garantovane otkupne cijene za dato postrojenje i referentne tržišne cijene, koju takođe utvrđuje Regulatorna komisija kao prosječnu ostvarenu veleprodajnu cijenu ostvarenu u prethodnom kvartalu u Bosni i Hercegovini i/ili na dvije berze u zemljama u okruženju (član 31. Zakona o OIE).

Kod pogodnosti prilikom priključenja na mrežu operater distributivnog sistema dužan je da svakom novom proizvođaču za malo postrojenje, koji zahtijeva priključenje na distributivnu mrežu, izradi i dostavi, o svom trošku, detaljnu analizu mogućnosti i uslova za priključenje, sa procjenom troškova priključenja i vremenskim okvirom za realizaciju predloženog načina priključenja.²⁶

1.4.2. Federacija BiH:

■ **Zakon o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije u Federaciji BiH ("Službene novine Federacije BiH," broj 82/23)**

■ **Zakon o električnoj energiji ("Službene novine Federacije BiH," broj: 60/23)**

■ **Zakon o energiji i regulaciji energetske djelatnosti u FBiH ("Službene novine Federacije BiH," broj: 60/23)**

Zakonom o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije u Federaciji BiH (stupio na pravnu snagu 2. novembra 2023. godine, a primjenjuje se šest mjeseci od dana stupanja na snagu, odnosno od 2. maja 2024. godine), uređuje se promovisanje korištenja OIE i efikasne kogeneracije, definisanje obavezujućih ciljeva odnosno udjela OIE u ukupnoj finalnoj potrošnji energije u FBiH, zatim u proizvodnji električne energije, energije grijanja i hlađenja i potrošnji OIE u transportu, kao i definisanje tehnologija za korištenje OIEiEK, istraživanje potencijala OIE, podsticajne mjere za proizvodnju električne i toplotne energije iz OIEiEK i podsticajne mjere za upotrebu OIE u transportu, izdavanje garancije porijekla za električnu energiju proizvedenu iz OIE i vođenje registra o njima, status kvalifikovanog, privilegovanog i potencijalnog privilegovanog proizvođača električne energije iz OIEiEK, izgradnju postrojenja za proizvodnju električne energije iz OIEiEK, priključenje postrojenja OIEiEK na elektroenergetsku mrežu, ali i ono što je posebno bitno za građansku energiju – reguliše status prosumera i zajednica obnovljive energije, te ostala pitanja od značaja za korištenje OIEiEK.

Zakonom o električnoj energiji uređuju se elektroenergetska politika i planiranje, elektroenergetske djelatnosti, dozvola za obavljanje elektroenergetske djelatnosti, regulisanje elektroenergetskih djelatnosti, proizvodnja električne energije, izgradnja elektrana, distribucija električne energije, snabdijevanje električnom energijom, trgovina električnom energijom, skladištenje energije, krajnji kupci, agregacija distribuiranih resursa, elektromobilnost, sigurnost snabdijevanja, izgradnja, rekonstrukcija, korištenje i održavanje elektroenergetskih objekata, upravni nadzor i regulatorno nadgledanje i kaznene odredbe, kao i druga pitanja od značaja za uređivanje sektora električne energije u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Za građansku energiju je od značaja jer reguliše **aktivne kupce i energetske zajednice građana**.

Zakonom o energiji i regulaciji energetske djelatnosti u FBiH, uređuju se način utvrđivanja i provođenja energetske politike i planiranja razvoja, akti kojima se utvrđuje i na osnovu kojih se provodi energetska politika i planiranje energetske djelatnosti, opredjeljenje za korištenje obnovljivih izvora energije i ostvarivanje energetske efikasnosti, organizacija i funkcionisanje regulatornog tijela te osnovna pitanja obavljanja i regulisanja energetske djelatnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine, kao i pitanja koja su od zajedničkog interesa za sve energetske djelatnosti ili koja su vezana za više oblika energije, pri čemu se pitanja vezana za sektore električne energije, prirodnog gasa, naftnih derivata, toplotne energije, obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti uređuju posebnim zakonima.

²⁶ Operater distributivnog sistema, uz saglasnost Regulatorne komisije, donosi pravilnik kojim se preciznije propisuju način, uslovi i postupak priključenja na mrežu, ostvarivanje pogodnosti, kriterijumi za podjelu troškova priključenja i druga pitanja.

Za građansku energiju od značaja jer definiše energetske djelatnosti među koje ubraja i ***djelatnosti energetske zajednice građana u sektoru električne energije*** i ***djelatnosti zajednice obnovljivih izvora energije***, što za posljedicu ima da se ove energetske djelatnosti, kao i uostalom i sve druge zakonom definisane energetske djelatnosti, mogu obavljati na osnovu rješenja kojim se dozvoljava obavljanje te djelatnosti (dozvola), osim ukoliko posebnim zakonom nije propisano drugačije. Dozvolu za obavljanje energetske djelatnosti izdaje Regulatorna komisija za energiju u Federaciji BiH.

Više o zakonskim odredbama u vezi sa navedenim pogledajte u ***Publikacija o Građanskoj energiji u regionu: Srbija, Crna Gora i Bosna i Hercegovina – pravni kontekst***.

Za potrebe ove analize fokus nam je na podzakonskom aktu kojim se detaljnije reguliše status i djelovanje kupaca-proizvođača tj. prosumera: ***Pravilnik o proizvodnji električne energije za vlastite potrebe (proizvodnja prosumera)***, koji je stupio na pravnu snagu 2. maja 2024. godine.²⁷

Pravilnikom o proizvodnji električne energije za vlastite potrebe (proizvodnja prosumera), koji je donijela Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine (FERK) propisani su:

Način i uslovi sticanja statusa prosumera i prosumera koji djeluju zajednički, djelovanje prosumera i prosumera koji djeluju zajednički, postupci operatora distributivnog sistema u realizovanju neto mjerenja i neto obračuna, primjena ograničenja instalisane snage elektrana za vlastite potrebe (prosumera), pojedinačno i na nivou sistema, primjena neto mjerenja i neto obračuna i način postupanja u slučaju promjene snabdjevača, način utvrđivanja vrijednosti energetske i monetarnog kredita, sigurnosni i tehnički zahtjevi za instalacije elektrane, vođenje evidencija i energetska statistika.

Kao cilj pravilnika označeno je utvrđivanje jasnih pravila, koja se odnose na sticanje statusa i djelovanja prosumera i prosumera koji djeluju zajednički, i na postupanje operatora distributivnog sistema i snabdjevača u odnosima sa prosumerima.

Definisano je da ***krajnji kupac stiče status prosumera kumulativnim ispunjavanjem uslova koji se odnose na priključenje elektrane na unutrašnje električne instalacije svog objekta i regulisanjem ugovornih odnosa sa nadležnim operatorom distributivnog sistema i snabdjevačem***.

Krajnji kupac ima pravo da priključi elektranu koja koristi obnovljive izvore energije na unutrašnje električne instalacije svog objekta za potrebe vlastite potrošnje, koja ne može biti veća od odobrene priključne snage objekta krajnjeg kupca (prosumera), ***a maksimalna instalisana snaga po pojedinačnom postrojenju ograničava se na 150 kW***.

Kupci iz kategorije domaćinstva i komercijalni kupci čiji su objekti locirani unutar iste zgrade ili stambenog kompleksa imaju pravo da djeluju zajednički kao prosumeri. Instalirana snaga elektrane, u slučaju prosumera koji djeluju zajednički, ne može biti veća od zbira odobrenih priključnih snaga pojedinačnih krajnjih kupaca. Prosumeri koji djeluju zajednički stiču status priključenjem elektrane na distributivnu mrežu i regulisanjem ugovornih odnosa sa nadležnim operatorom distributivnog sistema i snabdjevačem. Elektranu za vlastite potrebe prosumera koji djeluju zajednički priključuje se preko zasebnog priključka na distributivnu mrežu sa pripadajućim obračunskim mjernim mjestom uključenim u sistemu daljinskog očitavanja

Vlasnik elektrane za vlastite potrebe prosumera može biti i treća strana, uz zaključenje posebnog sporazuma sa krajnjim kupcem za čije potrebe je elektranu priključena

27 "Službene novine Federacije BiH", broj: 30/24.

(ovakvo određenje implicira da treća strana može biti vlasnik elektrane i kod prosumera koji djeluju zajednički, iako zakon i ovaj pravilnik ne govore eksplicitno o tome).

Operator distributivnog sistema dužan je da izradi **Pojednostavljene procedure priključenja elektrane koja koristi obnovljive izvore energije na unutrašnje instalacije i sticanje statusa prosumera** (Pojednostavljene procedure) i iste dostavi na uvid FERK-u. Priključenje novog objekta sa elektranom instalisanom na unutrašnje instalacije na distributivnu mrežu, priključenje elektrane na unutrašnje instalacije već postojećeg objekta, odnosno priključenje elektrane prosumera koji djeluju zajednički na distributivnu mrežu, vrši se u skladu sa Pojednostavljenim procedurama, koje propisuje nadležni operator distributivnog sistema.

Naknada za priključenje elektrane prosumera i prosumera koji djeluju zajednički, izračunava se u skladu sa Pravilnikom o metodologiji za utvrđivanje naknada za priključenje na distributivni sistem i priključenje na zatvoreni distributivni sistem.

Prije priključenja elektrane prosumera i prosumera koji djeluju zajednički, na distributivnu mrežu, podnosilac zahtjeva dužan je da dostavi, važeću upotrebnu dozvolu za elektranu ili uvjerenje da ista nije potrebna u skladu sa važećim kantonalnim zakonima, a u tom slučaju i potvrdu tehničke ispravnosti proizvodnog postrojenja.

ODS vrši očitavanje količina isporučene i preuzete električne energije na mjestu priključenja objekta prosumera, kao i očitavanje količina proizvedene električne energije na mjestu priključenja elektrane za vlastite potrebe na unutrašnje instalacije prosumera za svaki obračunski period. Pojedinačna mjerna mjesta prosumera koji djeluju zajednički opremaju se mjernim uređajima uključenim u sistemu daljinskog očitavanja.

Prosumeri iz kategorije domaćinstvo odobrene priključne snage do 10,8 kW imaju pravo na korištenje šeme snabdijevanja neto mjerenja ili korištenje šeme snabdijevanja neto obračuna, po vlastitom izboru. Šemu snabdijevanja neto mjerenja prosumer iz kategorije domaćinstvo odobrene priključne snage do 10,8 kW može koristiti u periodu od 10 godina nakon čega ostvaruju pravo na šemu snabdijevanja neto obračuna.

Prosumeri koji djeluju zajednički ostvaruju pravo na primjenu šeme snabdijevanja neto mjerenja ili neto obračuna u skladu sa iznosom pripadajućeg udjela u instaliranoj snazi elektrane. ODS i subjekt koji predstavlja prosumere koji djeluju zajednički zaključuju ugovor kojim se uređuju pravila alokacije proizvedene električne energije u zajedničkoj elektrani na prosumere koji djeluju zajednički i vremenski period za alokaciju energije. Prije zaključenja ugovora prosumeri koji djeluju zajednički obavezni su ODS i snabdjevaču dostaviti ugovor kojim regulišu međusobne odnose, uključujući pripadajući udio instalirane snage elektrane i proizvodnje svakog kupca pojedinačno.

Osnovica za obračun preuzete i isporučene električne energije za prosumere je neto stanje dvosmjernog mjernog uređaja na mjestu priključenja objekta prosumera u obračunskom periodu, koji iznosi jedan mjesec. Osnovica za obračun i raspodjelu proizvedene električne energije elektrane prosumera koji djeluju zajednički je stanje mjernog uređaja na mjestu priključenja elektrane na distributivnu mrežu, pojedinačni udjeli prosumera u ukupnoj proizvodnji električne energije i pojedinačna mjerenja preuzete električne energije svakog prosumera koji djeluju zajednički u obračunskom periodu.

Ukoliko je tokom obračunskog perioda prosumer predao više električne energije nego što je preuzeo iz mreže, **prosumer ostvaruje pravo na energetske ili monetarni kredit. Vrijednost monetarnog kredita predstavlja proizvod energetske kredita i jedinične cijene koja odgovara jediničnoj cijeni komponente energije sadržane u maloprodajnoj cijeni snabdjevača umanjene za 10% (što je najveći iznos procenta umanjenja u regionu).** Energetski i monetarni kredit se poništavaju nakon prvog kvartala tekuće godine i prosumer nema pravo na naknadu za neiskorišteni energetski ili

monetarni kredit iz prethodnog obračunskog perioda. Obračunati višak energetskog ili monetarnog kredita preostalog nakon prvog kvartala tekuće godine, bez naknade preuzima snabdjevač koji ima ugovor sa prosumerom, odnosno prosumerima koji djeluju zajednički.

Obračun naknade za korištenje distributivne mreže u slučaju primjene šeme snabdijevanja neto mjerenja ili šeme snabdijevanja neto obračuna za prosumere vrši se na sljedeći način: a) obračunska snaga se obračunava u skladu sa kategorijom i grupom potrošnje, kojoj prosumer pripada i važećim tarifnim stavovima, b) **aktivna i reaktivna energija u obračunskom periodu se obračunavaju za ukupnu energiju koju prosumer preuzme iz mreže (bez obzira da li je u pitanju njegova energija koju je ranije proizveo, znači bez prebijanja isporučene i preuzete energije, što je rješenje koje nalazimo još samo u Crnoj Gori u regionu).**

*Za prosumere koji djeluju zajednički obračun naknade za korištenje distributivne mreže u slučaju primjene šeme snabdijevanja neto mjerenja ili šeme snabdijevanja neto obračuna vrši se na sljedeći način: a) pojedinačna obračunska snaga se obračunava prema obračunskim vrijednostima snage svakog pojedinačnog objekta prosumera u skladu sa kategorijom i grupom potrošnje, kojoj prosumer pripada, b) **aktivna i reaktivna energija u obračunskom periodu se obračunavaju za ukupnu energiju koju je pojedinačni prosumer preuzeo iz mreže.***

Prosumer ne plaća naknadu za podsticanje za električnu energiju koju je proizveo, bez obzira da li se energija direktno utroši ili se isporuču u mrežu i naknadno utroši. Ostali obračuni naknada, poreza i ostalih obaveza se vrše u skladu sa propisima koji regulišu datu oblast.

U slučaju promjene snabdjevača, energetski ili monetarni kredit, kojeg prosumer posjeduje, poništava se danom prestanka važenja ugovora sa postojećim snabdjevačem, osim ako to prosumer nije drugačije regulisao sa postojećim i novim snabdjevačem.

Projektovanje, izgradnju, ispitivanje elektrana prosumera, aparata, opreme, uređaja i instalacija vrše ovlaštena lica u skladu sa važećim tehničkim propisima koji regulišu ovu oblast. Za rukovanje i održavanje elektrana prosumera odgovorna su lica koja ispunjavaju uslove stručne osposobljenosti za tu vrstu poslova u skladu sa važećim tehničkim propisima, a mogu biti: a) krajnji kupac (prosumer), b) ovlaštena lica u skladu sa ugovorom o rukovanju i održavanju između prosumera i ovlaštenog lica. Kod izgradnje, korištenja, održavanja i uklanjanja postrojenja OIEiEK investitori su dužni da primjenjuju savremene tehnologije i vrše ugradnju nove, neiskorištene opreme

ODS određuje način i uslove priključenja na distributivnu mrežu.

Prosumeri i prosumeri koji djeluju zajednički, koji zahtijevaju priključenje na distributivnu mrežu moraju da ispune između ostalog i tehničke uslove propisane važećim tehničkim standardima, pravilima o priključenju i pravilima o radu distributivnog sistema nadležnog ODS.

ODS vodi evidenciju o prosumerima i prosumerima koji djeluju zajednički sadrži: podatke o prosumeru, prosumerima koji djeluju zajednički, instalisanosti snazi elektrana prosumera po tehnologijama, ukupno proizvedenoj električnoj energiji na mjestu priključenja elektrane za vlastite potrebe na unutrašnje instalacije prosumera, ukupno isporučenu i preuzetu energiju u mrežu na mjestu priključenja prosumera, ukupno proizvedenu električnu energiju u elektrani prosumera koji djeluju zajednički na mjestu priključenja elektrane na mrežu, broju izdatih elektroenergetskih saglasnosti za prosumere i prosumere koji djeluju zajednički. Ažurirane izvještaje operator distributivnog sistema dužan je da dostavlja FERK-u i Operatoru za OIEiEK na kvartalnom nivou.

ODS je dužan da na zahtjev za elektroenergetsku saglasnost za novi objekat krajnjeg kupca sa elektranom za vlastite potrebe ugrađenom na unutrašnje instalacije objekta, utvrdi uslove i mogućnosti priključenja elektrane za vlastite potrebe i uslove za mjerenje, propisane zakonom i podzakonskim aktima. ODS dužan je da, na zahtjev krajnjeg kupca za elektroenergetsku saglasnost, radi izgradnje elektrane prosumera utvrdi uslove i mogućnosti priključenja elektrane za vlastite potrebe i uslove za mjerenje, propisane zakonom i podzakonskim aktima. Nakon utvrđivanja potrebnih uslova za priključenje i mjerenje, ODS je dužan da u roku od 30 dana od dana podnošenja urednog zahtjeva za elektroenergetsku saglasnost donese rješenje o izdavanju elektroenergetske saglasnosti, ili rješenjem odbije podneseni zahtjev ako ne postoje uslovi za izdavanje elektroenergetske saglasnosti. **Prije izgradnje priključka za objekat, prosumer i ODS zaključuju ugovor o priključenju.**

ODS dužan je da na zahtjev za elektroenergetsku saglasnost za elektranu prosumera koji djeluju zajednički, utvrdi uslove i mogućnosti priključenja elektrane za vlastite potrebe i uslove za mjerenje, propisane zakonom i podzakonskim aktima i u roku od 30 dana od dana podnošenja urednog zahtjeva za elektroenergetsku saglasnost da donese rješenje o elektroenergetskoj saglasnosti za elektranu prosumera koji djeluju zajednički, ili rješenjem odbije podneseni zahtjev ako ne postoje uslovi za izdavanje elektroenergetske saglasnosti.

Nakon izgradnje novog objekta sa elektranom za vlastite potrebe na unutrašnjim instalacijama i nakon što prosumer dostavi potrebnu dokumentaciju iz člana 6. stav (2) pravilnika i ugovor potpisan sa snabdjevačem ODS je dužan da najkasnije u roku od 10 dana izvrši priključenje elektrane na distributivnu mrežu.

Nakon izgradnje elektrane za vlastite potrebe na unutrašnje instalacije postojećeg objekta i nakon što prosumer dostavi dokumentaciju iz člana 6. stav (3) pravilnika i ugovor potpisan sa snabdjevačem, ODS dužan je najkasnije u roku od 10 dana da izvrši izmjenu na priključku i mjernom mjestu.

ODS dužan je da snabdjevaču, sa kojim krajnji kupac ima zaključen ugovor o snabdijevanju, dostavi obavještenje o planiranom priključenju prosumerskog postrojenja najkasnije tri dana prije planiranog priključenja elektrane.

ODS dužan je da na svojoj službenoj internet stranici objavi Pojednostavljene procedure i obrasce zahtjeva za elektroenergetsku saglasnost.

Snabdjevač koji vrši snabdijevanje prosumera po šemi snabdijevanja neto mjerenja i šemi snabdijevanja neto obračuna dostavlja ugovor o snabdijevanju prosumeru, najkasnije osam dana od dana podnošenja zahtjeva za zaključenje ugovora.

Snabdjevač koji vrši snabdijevanje prosumera primjenom šema snabdijevanja neto mjerenja ili šema snabdijevanja neto obračuna, dužan je da preuzme višak proizvedene električne energije koja se isporuči u mrežu. Snabdjevač ima obavezu da vodi računa o energetsom i monetarnom kreditu, za svaki obračunski period.

Prosumeri iz kategorije domaćinstva nisu balansno odgovorni. Balansno odgovorna strana za prosumere iz kategorije domaćinstvo su snabdjevači prosumera.

Ostali prosumeri, koji ne pripadaju kategoriji domaćinstvo, učestvuju u troškovima balansiranja u okviru balansne grupe, a balansno odgovorna strana, balansne grupe je snabdjevač koji obavezu plaćanja troška balansiranja ugovara putem zaključenja ugovora o snabdijevanju.

1.4.3. Brčko Distrikt:

■ **Zakon o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji**
("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH," broj 22/22)

■ **Zakon o električnoj energiji**
("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, broj 27/21)

Brčko Distrikt BiH *Zakonom o OIE i efikasnoj kogeneraciji, koji je stupio na snagu 12. jula 2022. godine*, uređuje proizvodnju električne energije iz OIE, planiranje, promovisanje i podsticanje proizvodnje i potrošnje energije iz OIE i u efikasnoj kogeneraciji, definisanje odgovarajućih ciljeva, tehnologije za korištenje obnovljivih izvora energije, podsticajne mjere za proizvodnju energije korištenjem OIE i u efikasnoj kogeneraciji i njihovo provođenje, izdavanje garancije porijekla, vođenje registra projekata i postrojenja i druga pitanja od značaja za ovu oblast. Naravno i pitanja koja se odnose na kupce-proizvođače i zajednice obnovljivih izvora energije.

Od svih podzakonskih akata koji su neophodni za detaljniju razradu i provođenje ovog zakona, (13 podzakonskih propisa koji su morali biti doneseni najkasnije 6 mjeseci od dana stupanja na snagu zakona), donesena je samo ***Odluka o visini naknade za podsticane proizvodne električne energije iz obnovljivih izvora energije*** Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (na 30. redovnoj sjednici, 13. decembra 2023. godine, na prijedlog Odjeljenja za komunalne poslove), kojom je naknada za podsticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora utvrđena u visini od 0,001 KM/kWh, sa namjerom da ova namjenska sredstva budu trošena za OIE. Na žalost, na taj način, probijanjem imperativnih zakonskih rokova za donošenje podzakonskih propisa, onemogućena je pravna i faktička primjena zakona u praksi, što je pojava koja prolazi bez adekvatne sankcije i pažnje opšte i stručne javnosti.

Zakonom o električnoj energiji propisuje se pravni okvir za planiranje i način ostvarivanja elektroenergetske politike, uslove i način obavljanja elektroenergetskih djelatnosti, način rada i razvoja tržišta električne energije, izgradnju, odobravanje, rekonstrukciju, održavanje, stavljanje van pogona kao i stavljanje van upotrebe elektroenergetskih objekata, prava, obaveze i međusobne odnose učesnika na tržištu, zaštita kupaca električne energije, kao i nadzor na tržištem i provođenjem ovog zakona i druga pitanja od značaja za uređivanje elektroenergetske oblasti u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine.

Bitno je reći da Zakon o električnoj energiji reguliše aktivne kupce i energetske zajednice građana, ali kao i kod Republike Srpske, samo na nivou definicija, bez razrade prava i obaveza.²⁸

Na osnovu Zakona o električnoj energiji, operator distributivnog sistema u Brčko distriktu BiH - JP "Komunalno Brčko" d.o.o. Brčko distrikta BiH, uz saglasnost DERK-a,²⁹ donio je *Pravila o priključenju objekata korisnika distributivnog sistema na distributivnu mrežu* (49. redovna sjednica Upravnog odbora od 18.03.2024. godine), kojima se propisuju uslovi, postupak i način priključenja objekata korisnika mreže na distributivnu mrežu, kao i ***pojednostavljena procedura za priključenje proizvodnih objekata kupaca-proizvođača.***

28 Više o tome: *Publikacija o Građanskoj energiji u regionu: Srbija, Crna Gora i Bosna i Hercegovina – pravni kontekst*

29 Objavljeno u "Službenom glasniku BiH" broj 14/24, od 23. 2. 2024. godine.

2. NOVA SCENA I NOVE NAJAVE

2.1. EVROPSKA UNIJA

Evropska unija ne spava – tako se naime nekada govorilo za New York, kao megalopolis koji nikada ne spava, ali ako se posmatra koncept aktivnosti u vezi sa paketima, politikama, mjerama i propisima koje Evropska unija donosi po pitanju klimatskih promjena i energetske tranzicije, jasno je da je Evropska unija u permanentnom iznalaženju novih i popravljaju postojećih rješenja, zato ne spava.

Dobar je to primjer i za nas, ovdje na Balkanu (Zapadnom), jer mi često dremamo ili čak i budni sanjamo pa nam treba buđenje, a dobra rješenja su najbolje zvono za buđenje. Naime, pored Direktive (EU) 2018/2001 Evropskog parlamenta i vijeća od 11. decembra 2018. o promovisanju upotrebe energije iz obnovljivih izvora i Direktive (EU) 2019/944 Evropskog parlamenta i vijeća od 5. juna 2019. o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije i izmjeni Direktive 2012/27/EU, kojima se udario temelj građanske energije u EU i Energetskoj zajednici, odnosno i kod nas, ovdje ćemo vam predstaviti i nekoliko novih razmišljanja, koja su već pretočena u obavezujuće pravne propise – danas za članice EU, a sutra već i za nas, od značaja za građansku energiju i njeno stavljanje u fokus energetske tranzicije i ciljeva u vezi sa klimatskim promjenama.

DIREKTIVA (EU) 2023/1791 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 13. septembra 2023. o energetskej efikasnosti i izmjeni Uredbe (EU) 2023/955³⁰

Ovom se direktivom priznaje i aktivno podupire doprinos *zajednica obnovljive energije* na temelju Direktive (EU) 2018/2001 i *energetskih zajednica građana* na temelju Direktive (EU) 2019/944 u postizanju ciljeva *Evropskog zelenog plana i Plana za postizanje klimatskog cilja*.

Direktiva dalje navodi da bi države članice trebale razmotriti i promovisati ulogu zajednica obnovljive energije i energetskih zajednica građana. Te zajednice mogu pomagati državama članicama u postizanju ciljeva ove direktive poboljšavanjem energetske efikasnosti na lokalnoj razini ili na razini domaćinstva te u javnim zgradama, u saradnji sa lokalnim tijelima. One mogu osnažiti i uključiti potrošače te omogućiti nekim grupama kupaca iz kategorije domaćinstva, među ostalim onima u ruralnim i udaljenim područjima, učesće u projektima i intervencijama u području energetske efikasnosti u kojima se djelovanja mogu kombinirati s ulaganjima u obnovljivu energiju.

30 Directive - 2023/1791 - EN - EUR-Lex

Energetske zajednice mogu imati važnu ulogu u obrazovanju i podizanju svijesti građana o mjerama osmišljenima za ostvarenje uštede energije. Ako ih države članice na odgovarajući način podupiru, *energetske zajednice mogu pomoći u sprečavanju energetske siromaštva* pomaganjem u projektima u području energetske učinkovitosti, smanjivanjem potrošnje energije i nižim tarifama za snabdijevanje. Direktivom se konstatuje da se dugoročne promjene ponašanja povezane s potrošnjom energije mogu postići osnaživanjem građana, a energetske zajednice mogu pomoći u postizanju dugoročne uštede energije, osobito među domaćinstvima, te u povećanju održivih ulaganja građana i malih preduzeća. Države članice trebale bi poticati takva djelovanja građana pružanjem potpore energetske projektima i organizacijama u zajednici. Osim toga, strategije učešća, koje uključuju sve relevantne učesnike na nacionalnoj i lokalnoj razini u postupak oblikovanja politika, mogu biti dio lokalnih ili regionalnih planova za dekarbonizaciju ili nacionalnih planova za obnovu zgrada u cilju podizanja svijesti, dobivanja povratnih informacija o politikama i poboljšanja njihova prihvaćanja u javnosti.

Naročito je naglašena potreba za osnaživanje i zaštitu ugroženih kupaca i ublažavanje energetske siromaštva, tražeći da države članice preduzimaju odgovarajuće mjere radi osnaživanja i zaštite osoba pogođenih energetske siromaštvom, ugroženih kupaca, osoba u domaćinstvima s niskim prihodima i, ako je primjenjivo, osoba koje žive u socijalnom stanovanju. Pa tako, države članice, kako bi ublažile energetske siromaštvo, prioritarno provode mjere za poboljšanje energetske efikasnosti i povezane mjere za zaštitu ili informiranje potrošača: provode mjere za poboljšanje energetske efikasnosti, na najbolji mogući način koriste javno finansiranje dostupno na nivou Unije i na nacionalnom nivou, provode rana, prema budućnosti okrenuta ulaganja u mjere za poboljšanje energetske učinkovitosti prije nego što se počnu pokazivati distribucijski učinci drugih politika i mjera, potiču tehničku pomoć i uvođenje finansijskih instrumenata i instrumenata za finansiranje kao što su programi otplate na računima, lokalne rezervacije za gubitke po zajmovima, fondovi za jamstva i fondovi usmjereni na temeljite obnove i obnove kojima se mora postići minimalni prag energetske dobiti, potiču tehničku pomoć socijalnim akterima kako bi se promovisalo aktivno učešće ugroženih potrošača na energetske tržištu i poticale pozitivne promjene njihova ponašanja u vezi s potrošnjom energije, osiguravaju pristup finansijskim sredstvima, bespovratnim sredstvima i subvencijama povezanim s minimalnim dobitcima energije i time olakšavaju pristup cjenovno pristupačnim bankovnim zajmovima ili namjenskim kreditnim linijama.

Države članice imaju obavezu da uspostavljaju *mrežu stručnjaka iz više sektora, kao što su zdravstvo, zgradarstvo i socijalni sektor,* ili angažiraju postojeću mrežu *radi izrade strategija za podršku lokalnim i nacionalnim donositeljima odluka u provedbi mjera za poboljšanje energetske efikasnosti, tehničke pomoći i finansijskih alata usmjerenih na ublažavanje energetske siromaštva.*

DIREKTIVA (EU) 2023/2413 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 18. oktobra 2023. o izmjeni Direktive (EU) 2018/2001, Uredbe (EU) 2018/1999 i Direktive 98/70/EZ u pogledu promovisanja energije iz obnovljivih izvora te o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća (EU) 2015/652³¹

Ovom direktivom se postavljaju novi ciljevi pred države članice koje zajednički osiguravaju da udio energije iz obnovljivih izvora u konačnoj bruto potrošnji energije u **Uniji 2030. bude najmanje 42,5 %**, a **indikativni cilj** je da države članice zajednički nastoje povećati udio energije iz obnovljivih izvora u konačnoj bruto potrošnji energije **u Uniji 2030. na 45 %.**

Nadalje, države članice do 21. februara 2026. osiguravaju da nadležna tijela donesu jedan ili više planova kojima se određuju **područja za brži razvoj obnovljivih izvora**

energije za jednu ili više vrsta energije iz obnovljivih izvora. Države članice iz tih planova mogu isključiti postrojenja za izgaranje biomase i hidroelektrane. U tim planovima nadležna tijela: određuju dovoljno homogena kopnena područja, područja unutarnjih voda i morska područja na kojima se ne očekuje da će proizvodnja određene vrste ili određenih vrsta energije iz obnovljivih izvora imati znatan učinak na okolinu s obzirom na posebnosti odabranog područja, pritom: i. dajući prednost umjetnim i izgrađenim površinama, kao što su krovovi i pročelja zgrada, prometna infrastruktura i njezino neposredno okruženje, parkirališta, poljoprivredna gospodarstva, odlagališta otpada, industrijska područja, rudnici, umjetne unutarnje vode, umjetna jezera ili akumulacije te, prema potrebi, mjesta za pročišćavanje komunalnih otpadnih voda, kao i degradirana zemljišta koja se ne mogu koristiti za poljoprivredu, isključujući područja mreže Natura 2000 i područja koja su određena na temelju nacionalnih programa zaštite za očuvanje prirode i bioraznolikosti, velike migracijske rute ptica i morskih sisavaca, kao i druga područja utvrđena na temelju karti osjetljivosti, osim umjetnih i izgrađenih površina koje se nalaze na tim područjima kao što su krovovi, parkirališta ili prometna infrastruktura, upotrebljavajući sve odgovarajuće i razmjerne alate i skupove podataka kako bi se utvrdila područja na kojima postrojenja za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora neće imati znatan utjecaj na okoliš, uključujući kartiranje osjetljivosti divljih vrsta, uzimajući pritom u obzir podatke dostupne u kontekstu razvoja koherentne mreže Natura 2000, kako u pogledu stanišnih tipova i vrsta u skladu s direktivom 92/43/EEZ tako i u pogledu ptica i područja zaštićenih u skladu s direktivom 2009/147/EZ, uspostavljaju odgovarajuća pravila za područja za brži razvoj obnovljivih izvora energije, među ostalim o djelotvornim mjerama ublažavanja koje treba donijeti za postavljanje postrojenja za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora i postrojenja za skladištenje energije na istoj lokaciji, kao i sredstava potrebnih za priključivanje takvih postrojenja na mrežu, kako bi se izbjegao potencijalan negativan učinak na okolinu do kojeg može doći ili, ako to nije moguće, kako bi se on znatno smanjio, osiguravajući, prema potrebi, da se odgovarajuće mjere ublažavanja primjenjuju na razmjeran i pravodoban način, te kako bi se izbjeglo pogoršanje i postiglo dobro ekološko stanje ili dobar ekološki potencijal.

Ovom direktivom potencira se da države članice uspostavljaju ili imenuju jednu ili više kontaktnih tačaka. Te kontaktne tačke usmjeravaju podnosioca zahtjeva, na njegov zahtjev, tokom cjelokupnog administrativnog postupka podnošenja zahtjeva za izdavanje dozvole i izdavanja dozvole te mu olakšavaju taj postupak. ***Od podnosioca zahtjeva ne smije se tražiti da kontaktira s više od jedne kontaktne točke tokom cijelog postupka.*** Kontaktna točka na transparentan način usmjerava podnositelja zahtjeva tijekom administrativnog postupka podnošenja zahtjeva za izdavanje dozvole, uključujući korake povezane sa zaštitom okolišem, do trenutka donošenja jedne ili više odluka nadležnih tijela na kraju postupka izdavanja dozvole, pruža podnositelju zahtjeva sve potrebne informacije te, prema potrebi, uključuje druga administrativna tijela. Kontaktna točka osigurava da se poštuju rokovi za postupke izdavanja dozvola utvrđeni u ovoj direktivi. ***Podnosioci zahtjeva mogu dostaviti potrebne dokumente u digitalnom obliku. Države članice do 21. novembra 2025. osiguravaju da se svi postupci izdavanja dozvola provode u elektroničkom obliku.***

Od značaja je odredba direktive koja kaže da države članice osiguravaju da ***postupak izdavanja dozvola za ugradnju opreme za solarnu energiju kapaciteta 100 kW ili manje, među ostalim za potrošače vlastite obnovljive energije i zajednice obnovljive energije, ne traje dulje od jednog mjeseca. Izostanak odgovora nadležnih tijela ili subjekata u utvrđenom roku nakon podnošenja potpunog zahtjeva dovodi do toga da se dozvola smatra izdanom, pod uvjetom da kapacitet opreme za solarnu energiju ne premašuje postojeći kapacitet priključka na distribucijsku mrežu.*** Ako primjena navedenog praga kapaciteta dovede do znatnog administrativnog opterećenja ili do ograničenja za rad elektroenergetske mreže, ***države članice mogu primijeniti niži prag kapaciteta pod uslovom da on ostane iznad 10,8 kW.***

Postupak izdavanja dozvola za ugradnju dizalica topline/toplotnih pumpi predviđa da države članice osiguravaju da postupak izdavanja dozvola za ugradnju dizalica topline s manje od 50 MW ne traje duže od jednog mjeseca. Međutim, ako je riječ o dizalicama topline iz tla, postupak davanja dozvola ne smije trajati duže od tri mjeseca.

Države članice osiguravaju da se priključci na prenosnu ili distribucijsku mrežu odobravaju **u roku od dvije sedmice** od obavijesti nadležnom tijelu za: **dizalice topline kapaciteta električne energije do 12 kW i dizalice topline kapaciteta električne energije do 50 kW koje su ugradili potrošači vlastite obnovljive energije, pod uslovom da kapacitet električne energije instalacije potrošača vlastite obnovljive energije za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora iznosi najmanje 60 % kapaciteta električne energije dizalica topline.**

Države članice **od operatora prenosnih sistema** i, ako su im ti podaci dostupni, **od operatora distribucijskih sistema** na svom državnom području zahtijevaju da što tačnije u vremenskim intervalima koji odgovaraju učestalosti poravnanja tržišta, ali od najviše jednog sata, **stavljaju na raspolaganje podatke o udjelu električne energije iz obnovljivih izvora i sadržaju emisija stakleničkih plinova za električnu energiju isporučenu u svakoj zoni nadmetanja**, uz predviđanje ako je dostupno. Ako je to tehnički moguće, **operatori distribucijskih sistema također stavljaju na raspolaganje anonimizirane i zbirne podatke o potencijalu za upravljanje potrošnjom i o električnoj energiji iz obnovljivih izvora koju proizvode potrošači vlastite energije i zajednice obnovljive energije i koja se šalje u mrežu.**

DIREKTIVA (EU) 2024/1275 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 24. aprila 2024. o energetske svojstvima zgrada³²

Zgrade uzrokuju 40 % potrošnje krajnje energije u Uniji i 36 % njenih emisija GHG plinova povezanih s energijom, a 75 % zgrada u Uniji još je energetske neefikasne. Prirodni plin ima najvažniju ulogu u grijanju zgrada i odgovoran je za oko 39 % potrošnje energije koja se koristi za grijanje prostora u stambenom sektoru. Nafta je drugo najvažnije fosilno gorivo za grijanje, s udjelom od 11 %, dok je udio uglja oko 3 %. **Stoga su smanjenje potrošnje energije, u skladu s načelom "energetska učinkovitost na prvom mjestu"** kako je utvrđeno u članu 3. Direktive (EU) 2023/1791 Evropskog parlamenta i Vijeća, te definisano u članu 2. tački 18. Uredbe (EU) 2018/1999 Evropskog parlamenta i Vijeća **i korištenje energije iz obnovljivih izvora u sektoru zgrada važne mjere koje su potrebne da bi se smanjilo emisije GHG plinova i energetske siromaštvo u Uniji.** Smanjenje potrošnje energije i povećanje korištenja energije iz obnovljivih izvora, **posebno solarne energije**, također ima ključnu ulogu u smanjenju energetske ovisnosti Unije o fosilnim gorivima uopšte, a posebno o njihovu uvozu, promovisanju sigurnosti snabdijevanja energijom u skladu sa ciljevima iz plana *REPowerEU*, podsticanju tehnološkog razvoja, te otvaranju radnih mjesta i mogućnosti regionalnog razvoja, posebno na ostrvima, u ruralnim područjima i u zajednicama koje nisu priključene na mrežu.

Ovom se Direktivom promoviše poboljšanje energetske svojstava zgrada i smanjenje emisija GHG plinova iz zgrada u Uniji, **s ciljem da se do 2050. uspostavi fond zgrada s nultim emisijama**, uzimajući u obzir vanjske klimatske uslove, lokalne uslove, zahtjeve u pogledu kvalitete unutarrašnje okoline i troškovnu efikasnost. Fokus je na obnovi zgrada i izgradnji novih zgrada s nultim emisijama, dekarbonizaciji do 2050. godine, modernizaciji i integraciji sistema i finansiranju. Ovom se direktivom uvodi novi standard gradnje i obnove, a to su **zgrade s nultim emisijama (ZEB - Zero Emission Building)** koje se definišu kao zgrade koje ne troše energiju ili jako malo troše energiju i zgrade koje nemaju emisije iz fosilnih goriva na lokaciji zgrade ili su zgrade priključene na efikasne centralizirane sisteme. Državama članicama se nalaže uvođenje **šema pasoša za obnovu zgrade** koju korisnici mogu koristiti u svrhu informacije kako

postojeću zgradu postepenom obnovom u određenom broju koraka dovesti do zgrade s nultim emisijama.

Direktivom se uvode i druge bitne obaveze: standard ZEB za nove zgrade, uključujući odredbe koje se odnose na emisije ugljika tokom cijelog životnog vijeka (LC GWP), MEPS - minimalni standardi energetske svojstava za obnovu nestambenih zgrada s najboljim energetske svojstvima, obavezna šema za progresivnu obnovu stambenog sektora, vizija za 2050. za fond zgrada, potkrijepljena snažnim Nacionalnim planovima obnove zgrada i odredbama za dekarbonizaciju zgrada do ZEB, Energetski certifikati (EPC) ujednačavanje naziva razreda (od A do G) na EU nivou, jača uloga *one-stop-shopova*, efikasniji finansijski okvir, usredotočenost na društvenu pravednost svih odredbi, kako za obavezne zahtjeve tako i za podsticaje.

Države članice trebaju osigurati da nove zgrade budu zgrade s nultim emisijama - ZEB od

- 1. januara 2028. - nove zgrade čiji su vlasnici javni subjekti,
- od 1. januara 2030. - sve nove zgrade (do tada barem nZEB).

Da bi zgrada bila ZEB godišnje korištenje primarne energije u novoj ili obnovljenoj zgradi s nultim emisijama treba se pokrivati:

- energijom iz obnovljivih izvora proizvedenom na lokaciji ili u blizini, koja ispunjava kriterije utvrđene u članu 7. Direktive (EU) 2018/2001,
- **energijom iz obnovljivih izvora koju osigurava zajednica obnovljive energije u smislu člana 22. Direktive (EU) 2018/2001,**
- energijom iz efikasnog sistema daljinskoga grijanja i hlađenja u skladu s članom 26. stavom 1. Direktive (EU) 2023/1791,
- energijom iz izvora bez emisija ugljika.

Bitno je i računanje **LC GWP – "potencijal globalnog zagrijavanja tokom životnog ciklusa"**, odnosno koliko određena zgrada doprinosi globalnom zagrijavanju tokom njenog cijelog životnog ciklusa (kgCO₂ eq/m²), a objavljuje se u energetske certifikatu zgrade - od 1. januara 2028. za sve nove zgrade s korisnom podnom površinom većom od 1000 m², a od 1. januara 2030. za sve nove zgrade.

Direktiva takođe obavezuje i na postepeno ukidanje kotlova na fosilna goriva - od 1. januara 2025. neće biti dozvoljene subvencije za ugradnju samostalnih kotlova na fosilna goriva.

Što se tiče solarne energije u zgradama, države članice osiguravaju da se sve nove zgrade projektuju na način kojim se optimizira njihov potencijal za proizvodnju solarne energije na temelju sunčeva zračenja u krugu zgrade, čime se omogućuje kasnija troškovno efikasna ugradnja solarnih tehnologija. Direktiva propisuje obaveze da države članice trebaju osigurati uvođenje odgovarajućih sistema za solarnu energiju, ako je to tehnički prikladno, te ekonomski i funkcionalno izvedivo:

- do 31. decembra 2026. na svim novim javnim i nestambenim zgradama s korisnom podnom površinom većom od 250 m²,
- na svim postojećim javnim zgradama s korisnom podnom površinom većom od:
 - 2.000 m², do 31. decembra 2027. godine,
 - 750 m², do 31. decembra 2028. godine,
 - 250 m², do 31. decembra 2030. godine,
- do 31. decembra 2027. godine, na postojećim nestambenim zgradama s korisnom podnom površinom većom od 500 m², ako se zgrada podvrgava značajnoj obnovi ili mjeri za koju je potrebna administrativna dozvola za obnovu zgrade, radove na krovu ili ugradnju tehničkog sistema zgrade,

- do 31. decembra 2029. godine, na svim novim stambenim zgradama,
- do 31. decembra 2029. godine, na svim novim parkiralištima pod krovom koja se nalaze neposredno uz zgradu.

Države članice također, prema potrebi, prilikom ugradnje solarnih sistema uzimaju u obzir konstrukcijsku cjelovitost, zelene krovove te izolaciju krova i potkrovlja. **Široko uvođenje solarne energije na zgrade uveliko bi doprinijelo efikasnijoj zaštiti potrošača od rastućih i promjenjivih cijena fosilnih goriva, smanjilo izloženost ranjivih građana visokim troškovima energije i dovelo do opsežnih ekoloških, privrednih i socijalnih koristi.** Potrebno je brzo uvesti solarne fotonaponske i solarne termalne tehnologije, među ostalim u kombinaciji sa skladištenjem energije, kako bi se ostvarile prednosti za klimu i finansije građana i preduzeća.

■ **DIREKTIVA (EU) 2024/1711 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 13. juna 2024. o izmjeni direktiva (EU) 2018/2001 i (EU) 2019/944 u pogledu poboljšanja modela tržišta električne energije u Uniji³³**

Ova direktiva je od posebnog značaja za građansku energiju, jer se njome omogućava ubrzavanje dobrih praksi građanske energije, dijeljenje energije i stvaranje pretpostavki za veću otpornost krajnjih kupaca na cjenovne krize, baš putem građanske energije, kao samostalnih kupaca-proizvođača ili udruženih u energetske zajednice.

U direktivi se, između ostalog, navodi da bi promjenama u modelu tržišta električne energije trebalo osigurati da potrošači, uključujući one najugroženije, iskoriste prednosti sve veće primjene energije iz obnovljivih izvora i energetske tranzicije u cjelini, da ih se u konačnom **zaštiti od energetske krize i da se izbjegne padanje većeg broja kupaca iz kategorije domaćinstvo u zamku energetske siromaštva.** Zaključeno je da visoke cijene energije mogu negativno uticati i na zdravlje, dobrobit i ukupnu kvalitetu života potrošača. Stoga je važno **unaprijediti prava i zaštitu potrošača**, odvojiti njihove račune za električnu energiju od kratkoročnih kretanja cijena na energetskim tržištima i uravnotežiti rizik između snabdjevača i potrošača.

Priključivanje novih postrojenja za proizvodnju i potrošnju na mrežu, posebno postrojenja za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, često je suočeno s kašnjenjima u postupcima priključenja na mrežu. Jedan od razloga tih kašnjenja nedostatak je raspoloživog kapaciteta mreže na lokaciji koju je odabrao ulagač, što podrazumijeva potrebu za proširenjem ili jačanjem mreže kako bi se postrojenja sigurno povezala sa sistemom. **Novi zahtjev za operatore elektroenergetskih sistema, i na nivou prenosa i na nivou distribucije, je da objavljuju i ažuriraju informacije o kapacitetu raspoloživom za nova priključivanja u njihovim područjima rada**, što bi ulagačima omogućio lakši pristup informacijama o dostupnosti kapaciteta mreže unutar sistema čime bi se ubrzao proces donošenja odluka, što bi pak ubrzalo potrebno uvođenje energije iz obnovljivih izvora.

Zagovara se i **uspostavljanje promjenjivog, fleksibilnog ugovora o priključenju**, kojim bi se, na primjer, uzelo u obzir skladištenje energije ili bi se ograničila razdoblja u kojima elektrana može isporučivati električnu energiju u mrežu ili kapacitet koji se može izvoziti, čime bi se omogućilo njezino djelimično priključenje. Fleksibilna priključenja bi se tako omogućila kao trajno rješenje za područja na kojima jačanje mreže nije učinkovito i, u mjeri u kojoj je to moguće, da se korisnicima mreže koji traže priključenje na mrežu osigura uvid u očekivane nivoe ograničavanja na temelju fleksibilnog ugovora o priključenju.

Zahvaljujući napretku u tehnologiji mjerenja i zasebnog mjerenja u kombinaciji s informacijskom i komunikacijskom tehnologijom **tehnički je moguće imati više**

snabdjevača/opskrbljivača za pojedinačne prostore. Kupci bi trebali moći odabrati zasebnog opskrbljivača, posebno za električnu energiju za napajanje uređaja kao što su toplotne pumpe ili električna vozila, koji su izrazito veliki potrošači ili koji isto tako mogu automatski promijeniti svoju potrošnju električne energije kao reakciju na cjenovne signale. ***U tu bi svrhu kupcima trebalo omogućiti da imaju više od jednog mjernog i obračunskog mjesta pokrivenih jedinstvenih priključnim mjestom za njihove prostore, što bi omogućilo da se različiti uređaji mogu zasebno mjeriti i napajati.***

Poseban naglasak direktiva je stavila na ***prednosti dijeljenja energije.*** ***Dijeljenjem energije može se stvoriti otpornost*** na učinke visokih i nestabilnih veleprodajnih tržišnih cijena na račune potrošača za energiju, ***osnažuje se šira grupa potrošača koji inače nemaju mogućnost postati aktivni kupci zbog financijskih ili prostornih ograničenja, kao što su ugroženi kupci i kupci pogođeni energetske siromaštvom,*** i povećava se upotreba energije iz obnovljivih izvora mobiliziranjem dodatnih ulaganja privatnog kapitala i diversifikacijom načina isplate naknada.

Navedeno je da bi ***aktivni kupci*** koji imaju u vlasništvu, zakupljuju ili unajmljuju postrojenje za skladištenje ili proizvodnju ***trebali imati pravo dijeliti višak proizvodnje, uz naplatu ili besplatno,*** i ovladati druge potrošače da postanu aktivni kupci ili dijeliti energiju iz obnovljivih izvora koja se proizvodi ili skladišti u postrojenjima kapaciteta do najviše 6 MW koja se zajednički zakupljuju, unajmljuju ili imaju u vlasništvu, direktno ili preko organizatora treće strane. Dijeljenje energije trebalo bi se odvijati na lokalnom ili ograničenom geografskom području, kako ga definišu države članice. Sva plaćanja za dijeljenje viška proizvodnje po određenoj cijeni mogu se namiriti direktno između aktivnih kupaca ili automatizirano putem platforme za uzajamno trgovanje. Aranžmani o dijeljenju energije temelje se na privatnom ugovornom sporazumu između aktivnih kupaca ili se organizuju preko pravnog subjekta. Aktivni kupci uključeni u dijeljenje energije financijski su odgovorni za neravnoteže koje uzrokuju. Međutim, ***domaćinstva sa instaliranim kapacitetom do 10,8 kW za pojedinačna kućanstva i do 50 kW za višestambene zgrade*** ne bi trebala biti obvezna ispunjavati obaveze snabdjevača. Države članice trebale bi moći prilagoditi te granične vrijednosti kako bi one odražavale nacionalne okolnosti, ***do 30 kW za pojedinačna kućanstva i do između 40 kW (minimum) i 100 kW (maksimum) za višestambene zgrade.***

U okviru zaštite i osnaživanja za dijeljenje energije posebnu bi pažnju trebalo posvetiti ugroženim kupcima i kupcima pogođenima energetske siromaštvom. Države članice preduzimaju odgovarajuće i nediskriminirajuće mjere kako bi osigurale da ugroženi kupci i kupci pogođeni energetske siromaštvom ***mogu pristupiti programima dijeljenja energije.*** Te mjere mogu uključivati ***mjere finansijske podrške ili dodjelu proizvodnih kvota.*** Države članice osiguravaju da u okviru projekata dijeljenja energije koji su u vlasništvu javnih tijela električna energija koja se dijeli bude dostupna ugroženim ili energetske siromašnim kupcima ili građanima. ***Pritom države članice u najvećoj mogućoj mjeri potiču da količina te dostupne energije u prosjeku iznosi najmanje 10 % energije koja se dijeli.***

Ugrožene kupce i kupce pogođene energetske siromaštvom trebalo bi na odgovarajući način ***zaštititi od isključivanja električne energije*** i ne bi ih trebalo dovesti u položaj u kojem su prisiljeni da se isključe. Države članice stoga bi trebale poduzimanjem odgovarajućih mjera, među ostalim zabranom isključivanja ili drugim jednakovrijednim mjerama, osigurati da ugroženi kupci i kupci pogođeni energetske siromaštvom budu u potpunosti zaštićeni od isključivanja električne energije. Državama članicama na raspolaganju je više alata i primjera dobre prakse, koji uključuju, ali nisu ograničeni na, cjelogodišnje ili sezonske zabrane isključivanja, sprečavanje duga i održiva rješenja za pružanje podrške kupcima u teškoćama pri plaćanju računa za energiju. ***Uloga opskrbljivača i svih relevantnih nacionalnih tijela u utvrđivanju odgovarajućih kratkoročnih i dugoročnih mjera koje bi trebalo staviti na raspolaganje ugroženim kupcima i kupcima pogođenima energetske siromaštvom kako bi uprav-***

ljali svojom potrošnjom i troškovima energije i dalje je ključna, a opskrbljivači i relevantna nacionalna tijela trebala bi blisko surađivati s tijelima za socijalnu sigurnost.

Pravni subjekt koji uključuje kriterije *zajednice obnovljive energije ili energetska zajednica građana, mogli bi sa svojim članovima dijeliti električnu energiju proizvedenu u postrojenjima* nad kojima imaju potpuno vlasništvo.

Direktiva otvoreno zagovara mikropostrojenja OIE. Naime, navodi se da bi priključni solarni mini sistemi mogli, zajedno s drugim sistemima i tehnologijama, *doprinijeti povećanju upotrebe energije iz obnovljivih izvora i uključivanju građana u energetska tranziciju.* Države članice trebale bi moći promovirati uvođenje tih mikropostrojenja kako bi se smanjilo administrativno i tehničko opterećenje. Regulatorna tijela trebala bi moći utvrditi mrežne tarife za isporučivanje električne energije iz priključnih solarnih mikropostrojenja ili utvrditi metodologiju za izračun tih tarifa. Ovisno o situaciji u državi članici, tarife bi mogle biti vrlo niske ili čak uopšte ne postojati, pri čemu bi trebale odražavati troškove i biti transparentne i nediskriminirajuće.

Uspostavlja se mehanizam prema kojem bi Vijeće na prijedlog Komisije provedbenom odlukom trebalo moći proglasiti *krizu cijena električne energije* na regionalnom nivou ili na nivou Unije. S tim da kada je riječ o ugroženim kupcima i kupcima pogođenima energetske siromaštvom, reguliranjem cijena koje bi primjenjivale države članice moglo bi se obuhvatiti 100 % cijene. U svakom slučaju, proglašenje krize cijena električne energije na regionalnom nivou ili na nivou Unije trebalo bi osigurati jednake uslove u svim državama članicama na koje ta odluka utiče kako se ne bi neopravdano narušilo unutrašnje tržište.

Prenošenje direktive: Države članice stavljaju na snagu zakone i druge propise koji su potrebni radi usklađivanja s ovom direktivom *do 17. januara 2025., odnosno do 17. jula 2026. godine* za pojedine odredbe.

2.2. BOSNA I HERCEGOVINA

Najznačajnija novina, u periodu od godinu dana, računajući od izdavanja publikacije *Vodič za održivu energetska tranziciju u Bosni i Hercegovini* iz 2023. godine, pa do izrade ovog pregleda pravnog okvira za građansku energiju u BiH, bilo je donošenje *Pravilnika o proizvodnji električne energije za vlastite potrebe (proizvodnja prosumera)*, koji je stupio na pravnu snagu 2. maja 2024. godine, a o čemu je detaljnije rečeno u potpoglavlju **1.4.2. Federacija BiH**, ove publikacije.

Nadalje, u posljednjih godinu dana, od značaja je da se pomene i *Prijedlog Pravilnika o zajednicama obnovljive energije*, koji, na osnovu člana 54. stav (4) Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj: 82/23), donosi Federalni ministar energije, rudarstva i industrije. Prijedlog ovog pravilnika je bio u javnoj raspravi tokom avgusta 2024. godine, ali još nije donesen i objavljen.

Zbog njegovog značaja dajemo kratak osvrt na isti:

Naime, Prijedlogom Pravilnika o zajednicama obnovljive energije propisuje se osnivanje i način dodjele statusa zajednice obnovljive energije, kriteriji koje zajednice obnovljive energije moraju ispunjavati radi ostvarivanja prava propisanih ovim zakonom, udio dobiti koji se mora investirati u projekte od koristi za lokalnu zajednicu, međusobni odnos članova zajednice obnovljive energije, tehnički aspekti zajednice obnovljive energije, način nadgledanja rada zajednice obnovljive energije i druga pitanja koja se odnose na zajednice obnovljive energije (Zajednica).

Prema Prijedlogu ovog pravilnika Zajednica je pravno lice osnovano u skladu sa propisima kojima se uređuje osnivanje i rad tih pravnih lica. Na pitanja u vezi sa radom i funkcionisanjem Zajednica koja nisu uređena Zakonom i ovim Pravilnikom, primenjuju se odgovarajući propisi kojima je uređen rad tih pravnih lica.

Navedeno je da je primarna djelatnost Zajednice proizvodnja energije iz obnovljivih izvora, a primarna svrha Zajednice da obezbijedi ekološke, ekonomske ili društvene koristi za svoje članove ili za lokalne oblasti gdje su locirana, a ne samo finansijsku dobit.

Svojstvo Zajednice stiče se rješenjem Federalnog ministra.

Zajednica mora imati organ u kojem su zastupljeni svi članovi Zajednice (skupština, upravni odbor i sl.) i osobu ovlaštenu za zastupanje i predstavljanje Zajednice (direktor, predsjednik upravnog odbora i sl.).

Zajednica mora imati najmanje dva člana. Članstvo u Zajednici je otvoreno za sve članove koji ispunjavaju kriterije u pogledu članstva.

Da bi pravno lice steklo status Zajednice, pored minimalnog broja članova (2), Zajednica mora ispunjavati sljedeće uslove:

- Zajednica se formira radi provođenja jednog ili više projekata korištenja obnovljivih izvora energije u kojem direktno učestvuju fizička i pravna lica;
- Svi članovi Zajednice moraju imati prebivalište ili sjedište na području opštine u kojoj se izvodi projekat korištenja obnovljivog izvora ili u opštini čija se teritorija graniči sa teritorijom opštine u kojoj se izvodi Projekat korištenja obnovljivog izvora;
- Svi članovi Zajednice su na području jednog operatora distributivnog sistema.

Ukoliko se Zajednica formira radi realizacije projekata korištenja obnovljivih izvora energije koji se odnosi na proizvodnju električne energije, pored ispunjavanja navedenih uslova, Zajednica mora i ispunjavati uslov da svi članovi Zajednice imaju istog snabdjevača, koji će preuzimati višak proizvedene energije.

Ukoliko se Zajednica formira radi realizacije projekata korištenja obnovljivih izvora energije koji se odnosi na toplotnu energiju iz obnovljivih izvora, pored ispunjavanja navedenih uslova, Zajednica mora obezbijediti i saglasnost za realizaciju projekta korištenja obnovljivog izvora kojom se potvrđuje da postoje tehnički uslovi za realizaciju planiranog projekta korištenja obnovljivog izvora, izdatu od strane nadležnog organa ili drugog pravnog lica koje je ovlašteno da upravlja distributivnim sistemom za toplotnu energiju na području Zajednice.

Nadležno ministarstvo za energetiku uspostavlja Registar Zajednica, koji je javan i dostupan na internet stranicama Federalnog ministarstva, sa izuzetkom podataka na koje se primjenjuju propisi o zaštiti ličnih podataka.

Međusobni odnosi članova Zajednice se zasnivaju sa naglaskom na ravnopravnost članova, dobrovoljnost i međusobno uvažavanje. Svaki član ima pravo uvida u sve akte Zajednice i može zatražiti sve informacije koje se odnose na rad Zajednice.

Višak energije koju Zajednica proizvede, može biti ponuđena na tržištu tek nakon što budu zadovoljene potrebe članova za energijom, a od tako ostvarene neto dobiti minimalno 20 % se koristi za investicije u projekte kojima se unapređuje uslovi za život stanovništva na području Zajednice.

Priključenje Zajednica vrši se preko zajedničkog priključka kompletne Zajednice sa pripadajućim obračunskim mjernim mjestom ili preko zasebnih priključaka sa pripada-

jućim obračunskim mjernim mjestima pojedinačnih objekata članova Zajednice, elektrana, uređaja za skladištenje i drugih uređaja za potrebe Zajednice. Mjerna mjesta krajnjih kupaca i ostalih objekata koji čine Zajednicu opremaju se pametnim mjernim uređajima. Svaki član ima pravo pristupa podacima o utrošenoj energiji u okviru Zajednice.

Kada utvrdi da Zajednica više ne ispunjava uslove propisane ovim Pravilnikom ili kada po ocjeni Federalnog ministarstva nastupi zastoј u radu Zajednice (npr. kada Zajednica ne podnosi redovne izvještaje, ako je zaustavljenjo provođenje projekta korištenja obnovljivog izvora, i sl.), Federalni ministar može donijeti rješenje kojim se oduzima status Zajednice i Zajednica se briše iz Registra Zajednica.

Prijedlog ovog pravilnika je razmatrao i situaciju u kojoj Zajednice mogu prerasti u energetske zajednice građana, ukoliko za to ispunjavaju uslove definisane propisima kojima se uređuju energetske zajednice građana, uz istovremeno zadržavanje statusa Zajednice pod uslovom da nastave ispunjavati minimum uslova propisanih Zakonom o OIEiEK i ovim pravilnikom, a ukoliko Zajednica stekne status energetske zajednice građana, uz istovremeno zadržavanje statusa Zajednice, dužna je voditi odvojene knjigovodstvene evidencije za aktivnosti Zajednice.

KOMENTARI:

U javnoj raspravi na predstavljeni Prijedlog Pravilnika o zajednicama obnovljive energije, nadležnom ministarstvu su dostavljeni komentari i pitanja, od kojih izdvajamo najrelevantnije za građansku energiju:

- a) *Postoji jedan problem, kao neka vrsta prethodnog pitanja, koje nije razriješeno niti odredbama Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije, niti ovim prijedlogom pravilnika u vezi sa zajednicama obnovljivih izvora energije i relevantnim odredbama Zakona o energiji i regulaciji energetskih djelatnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj: 60/23). Naime, Zakon o energiji i regulaciji energetskih djelatnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine, za energetska djelatnost smatra i djelatnosti zajednice obnovljivih izvora energije (član 13. stav 1. tačka i)). Članom 14. ovog zakona propisano je da se energetske djelatnosti iz člana 13. ovog zakona mogu obavljati na osnovu rješenja kojim se dozvoljava obavljanje te djelatnosti (dozvola), osim ukoliko posebnim zakonom nije propisano drugačije. Dozvolu za obavljanje energetske djelatnosti izdaje Regulatorna komisija. Način, kriteriji i uslovi izdavanja i oduzimanja dozvola, kao i izuzeci od obaveze pribavljanja dozvole propisuju se posebnim zakonima kojima se uređuju sektori električne energije, prirodnog gasa, naftnih derivata i toplotne energije. Energetski subjekat je dužan ispunjavati uslove propisane dozvolom za obavljanje energetske djelatnosti. Na identičan način se energetska djelatnošću smatra i djelatnost energetske zajednice građana u sektoru električne energije (član 13. stav 1. tačka h)). Međutim, Zakon o električnoj energiji (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj: 60/23), propisuje da je energetska zajednica građana dužna od Regulatorne komisije pribaviti dozvolu za obavljanje djelatnosti (član 127. stav 5). **Postavlja se pitanje zašto Zakon o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj: 82/23), iako donesen poslije Zakona o energiji i regulaciji energetskih djelatnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine, nije sa njim usklađen, odnosno zašto nije propisao obavezu pribavljanja dozvole za obavljanje djelatnosti zajednica obnovljive energije ili izuzetak od ove obaveze?** Pravilnikom se ova obaveza ili izuzetak ne može ni propisati, jer je u pitanju zakonska materija, ali proizilazi da i pored ispunjavanja svih uslova za sticanje statusa zajednice obnovljivih izvora energije iz Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije i ovog prijedloga pravilnika, neće biti moguće obavljati djelatnost zajednice obnovljivih izvora energije bez pribavljanja dozvole Regulatorne komisije.*

- b) U članu 3. stav 3. Prijedloga Pravilnika formulacija "primarna djelatnost Zajednice je proizvodnja energije iz obnovljivih izvora", nije u skladu sa Zakonom o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije. Naime, zajednice obnovljive energije i njihovi članovi imaju pravo na: proizvodnju, potrošnju, skladištenje, razmjenu i prodaju energije iz obnovljivih izvora. Prema tome zakonom se ne definiše primarna ili posljedično neka sekundarna djelatnosti. Kod zajednica obnovljivih izvora energije – sve su ove djelatnosti ravnopravne i garantovane kao pravo Zajednice. Utisak je da je kompletan pravilnik napravljen imajući u vidu samo proizvodnju za vlastitu potrošnju gdje se eventualni višak može prodavati što nije u skladu sa Zakonom. Naime, nije nezamislivo da se zajednica obnovljivih izvora energije osniva radi prodaje električne energije pri čemu se recimo 30 % energije ustupa besplatno porodicama u energetsom siromaštvu, a to po odredbama ovog Pravilnika ne bi bilo moguće.
- c) Komentar na član 5. Prijedloga Pravilnika ističe sljedeće: imajući na umu da je Zakonom o udruženjima i fondacijama ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj: 45/02. i 85/07) propisano da udruženje mogu osnovati najmanje tri fizička odnosno pravna lica koja su državljani Bosne i Hercegovine, ili stranci koji su stalno nastanjeni ili borave duže od jedne godine na teritoriji Federacije sami ili zajedno s građanima Federacije (član 11.), kao i da Dir 2018/2001 definiše da su prosumeri koji djeluju zajednički grupa od najmanje dva prosumera/potrošača, bilo bi neophodno napraviti distinkciju od grupe prosumera koji djeluju zajednički (najmanje dva) i poštovati zakonske odredbe koje govore o osnivanju udruženja (najmanje tri), kako bi se odredila donja granica za osnivanje Zajednice. Posebno imajući na umu da se demokratsko odlučivanje u Zajednici, kao i njena autonomija treba da, između ostalog, štiti i većim brojem članova. Pri ovome, treba potpuno biti svjestan da je moguća zloupotreba Zajednice obnovljivih izvora energije od strane čisto komercijalnih proizvođača električne energije kao što se to dešavalo u Grčkoj gdje su bili primorani da povećaju najmanji broj članova Zajednice obnovljivih izvora energije na preko 10 kako bi se sačuvala izvorna intencija njihovog osnivanja tj. omogućavanje građanima, lokalnim MSP i lokalnoj zajednici da ravnopravno učestvuju u energetskej tranziciji. Stoga je alternativni predlog da se minimalni broj članova energetske zajednice poveća na 10 od čega najmanje 5 moraju biti fizička lica.
- d) U članu 6. stav 2. Prijedloga Pravilnika, propisivanje uslova da svi članovi Zajednice imaju istog snabdjevača, predstavlja narušavanje načela zakonitosti. Ovakav uslov ne postoji u Zakonu o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije i ne ulazeći u pobude ovakvog rješenja u Prijedlogu ovog pravilnika, potrebno je skrenuti pažnju na pravo svakog krajnjeg kupca da slobodno bira snabdjevača u uslovima otvorenog tržišta električne energije kao što je u Bosni i Hercegovini. Naime, snabdijevanje krajnjih kupaca električnom energijom može da obavlja pravno lice koje ima odgovarajuću dozvolu za obavljanje djelatnosti izdatu od strane Regulatorne komisije u skladu sa Zakonom o električnoj energiji ili koje ima odgovarajuću dozvolu izdatu od strane drugih regulatornih komisija u BiH (član 99. stav 2. Zakona o električnoj energiji). Krajnji kupci električne energije imaju pravo da slobodno izaberu svog snabdjevača električnom energijom (član 101. Zakona o električnoj energiji). Promjena snabdjevača električnom energijom je besplatna za kupca, a postupak promjene ne može trajati duže od 21 dan od dana prijema kompletnog zahtjeva kod novog snabdjevača. Krajnjem kupcu se, zbog promjene snabdjevača, ne može uskratiti ili otežati ostvarenje prava na raskid ugovora, niti se mogu nametnuti dodatne finansijske obaveze osim onih definisanih ugovorom o snabdijevanju (član 105. st. 1. i 3. Zakona o električnoj energiji). Pravo krajnjih kupaca je još više konkretizovano u Opštim uslovima za isporuku i snabdijevanje električnom energijom ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj: 59/24), gdje se navodi da krajnji kupac ima pravo na slobodan izbor snabdjevača električnom energijom, pa čak i više od toga - zaključiti više od jednog ugovora o snabdijevanju električnom energijom pod uslovom da je

osigurano mjerenje električne energije na nivou obračunskog perioda na balansnom tržištu (član 8. stav 1. t. c) i i)).

- e) *Komentar na član 20. Prijedloga Pravilnika, stav 2., koji kaže da višak energije koju Zajednica proizvede, može biti ponuđena na tržištu tek nakon što budu zadovoljene potrebe članova za energijom. Trebalo bi brisati uslovljavanje iz ovog stava, jer treba imati na umu da Zajednica ima zakonom garantovano pravo na proizvodnju, potrošnju, skladištenje, razmjenu i prodaju energije iz obnovljivih izvora, uključujući i kroz ugovore o otkupu energije iz obnovljivih izvora (član 53. stav 2. tačka a) Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije) – bezuslovno, a jedino obavezan otkup električne energije po garantovanoj otkupnoj cijeni za mala postrojenja u skladu sa raspoloživim tehnološkim kvotama – pod uslovom, odnosno nakon zadovoljenja sopstvenih potreba (član 53. stav 2. tačka b) Zakona). Prema tome, nije u skladu sa Zakonom o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije odredba iz stava 2. člana 20. Prijedloga Pravilnika.*
- f) *Prijedlog ovog pravilnika je generalno siromašan sa navođenjem prava i obaveza ODS u vezi sa radom Zajednice, ali i odnosa Zajednice sa snabdjevačem. Vrlo su štire odredbe koje pominju njihove obaveze, a nema ni upućujućih odredbi ka drugim propisima u kojima je ovaj odnos bolje vidljiv (dobar primjer se može naći u Pravilniku o proizvodnji električne energije za vlastite potrebe (proizvodnja prosumera)).*

3. KRITIČNE TAČKE

Zašto kritične? Pa jednostavno zato što se nameću kao tačke koje je neophodno preći da bi se nastavio razvoj građanske energije u BiH, a na žalost, ponegdje da bi uopšte i počeo.

Zato je u ovom pregledu pravnog konteksta neophodno osvrnuti se na sljedeće ključne tačke:

1. Status kupaca-proizvođača/prosumera, prosumera koji djeluju zajednički/stambene zajednice i zajednica obnovljivih izvora energije i energetske zajednice građana (ZOIE/EZG)
2. Energetsko siromaštvo

3.1 Status kupaca-proizvođača/prosumera, prosumera koji djeluju zajednički/stambene zajednice i zajednica obnovljivih izvora energije i energetske zajednice građana (ZOIE/EZG)

Bez postojanja pravnog okvira za OIE, u BiH bilo je nemoguće steći status kupca-proizvođača, kako ga definišu direktive EU, osim statusa krajnjeg kupca koji je proizvodio za vlastite potrebe, što se regulisalo propisima iz oblasti energetike, prije svega zakonima o energetici ili zakonima o električnoj energiji, te podzakonskim aktima kojima se uređuje priključenje na mrežu. Ovakav status je do donošenja zakona o OIE, imao očigledno ograničenje u vidu nemogućnosti, eksplicitno i zabrane isporuke viška proizvedene električne energije u mrežu. Elektrane priključene na unutrašnje instalacije kupaca su se i projektovale i dimenzionisale tako da ne pređu odobreni priključak na mjernom mjestu krajnjeg kupca, ali i tako da zadovolje samo njegovu potrošnju.

Tek je sa razvojem pravnog okvira o OIE, odnosno ispunjavanjem obaveza iz Ugovora o Energetskoj zajednici i preuzimanjem propisa EU koji su razvijali građansku energiju i nove institute kupca-proizvođača i energetske zajednice, došlo do redefinisavanja kupca-proizvođača sa novim pravima i mogućnostima, zavisno od sheme obračuna, te uključivanja novih učesnika na tržištu u vidu ZOIE i EZG, ali i aktivnih kupaca, kao ravnopravnih postojećim, standardnim tržišnim učesnicima koje smo do tada poznavali.

Ranije u publikaciji smo govorili o tim pravima, obavezama, ali i mogućnostima. Međutim bitno je ono što se dešava kod omogućavanja ostvarivanja svih nabrojanih statusa. Tu je BiH na sporom kolosijeku, koji ponekada izgleda i kao slijepi kolosijek i ne znamo da li će i kada prerasti u brzu prugu kojom uveliko jure instituti građanske energije u EU i i širom svijeta.

Zašto takva ocjena?

Navešćemo neke, javno dostupne činjenice, na osnovu kojih izvodimo gore navedene zaključke, te iz primjera odnosa koji navodimo prepoznati opšti trend koji je manje-više sličan i u regionu

Naime, vršeći redovan nadzor *u privrednom društvu Mješoviti holding "Elektroprivreda Republike Srpske" - Matično preduzeće, Akcionarsko društvo Trebinje (Korisnik dozvole)*, u 2024. godini, Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske – RERS je izdala Rješene o preduzimanju mjera nakon obavljenog nadzora,³⁴ u kojem navodi da *Korisnik dozvole ima zakonsku dužnost snabdjevača da za kupce-proizvođače primjenjuje šemu neto mjerenja ili neto obračuna... potrebno preduzeti aktivnosti na obezbjeđenju systemske primjene šema neto mjerenja ili neto obračuna i izvršenja donesenih rješenja*, i nalaže mjeru: *Korisnik dozvole je dužan da, u roku od 30 dana od dana prijema ovog rješenja, u pismenoj formi obavijesti Regulatornu komisiju o preduzetim aktivnostima na izvršenju mjera utvrđenih ovim rješenjem, kao i o izvršenju ranije donesenih rješenja u vezi sa očitanjem i obračunom, primjenom šeme neto obračuna, radom Operatora sistema podsticaja i obavezama računovodstvenog razdvajanja...*

Sve gore navedeno, pa i citiranu mjeru, RERS je naložio nakon što se Korisnik dozvole više puta izjasnio da ne primjenjuje neto mjerenje i neto obračun na zahtjev krajnjih kupaca koji su stekli status kupca-proizvođača, da kao snabdjevač ne zaključuju ugovore sa kupcima-proizvođačima koji su stekli status kupca-proizvođača – bez validnog obrazloženja zašto to rade, odnosno ne rade ili uz ponavljanje potencijalnih problema sa obračunom i naplatom PDVa, koji je Uprava za indirektno oporezivanje odavno otklonila svojim tumačenjem (broj 01 – 02 - 2 – 752 – 1/24 od 11.03.2024. godine), zakonskih i podzakonskih akata o obračunu i naplati PDV, u kojem eksplicitno navodi da je *imperativ provođenja Zakona o PDV-u kod netiranja je potpuno transparentan sistem obračuna potrošnje električne energije primjenom dvosmjernih brojila i uspostava jasnih procedura, čime će sistem mjerenja utroška energije biti jednostavno provjeriv i dokaziv i na taj način neće predstavljati smetnju utvrđivanju tačne obaveze za PDV u svakom poreskom periodu i za svako lice.*

Navedeno tumačenje obračuna PDV je poznato i Korisniku dozvole i RERS-u, ali kupci-proizvođači u Republici Srpskoj i dalje ne ostvaruju svoja zakonska prava...i ne zna se kada će to moći.

³⁴ Rješenje o preduzimanju mjera nakon obavljenog nadzora u privrednom društvu – Mješoviti holding "Elektroprivreda Republike Srpske" MP a.d. Trebinje | RERS

Nadalje, nekako se čini logičnim da zaključimo da je sporost prihvatanja građanske energije i tromost nadležnih (od ODS-ova, snabdjevača, ministarstava i regulatora, pa do zakonodavnih tijela), očigledna ako se pojave ovakve brojke, kao u Tabeli 1.:

Tabela 1.: GRAĐANSKA ENERGIJA U BiH	BOSNA I HERCEGOVINA		
	Republika Srpska ³⁵	Federacija BiH**	Brčko Distrikt BiH
Kupci-proizvođači (prosumeri) koji su domaćinstvo	50	0	0
Kupci-proizvođači (prosumeri) koji djeluju zajednički /stambene zajednice	0	0	0
Kupci-proizvođači (prosumeri) koji nisu domaćinstvo ili stambena zajednica	3	0	0
ZOIE	Nema pravnog osnova u podzakonskom aktu	Nema pravnog osnova u podzakonskom aktu	Nema pravnog osnova u podzakonskom aktu
EZG	Nema pravnog osnova		Nema pravnog osnova
Aktivni kupci	Nema pravnog osnova		Nema pravnog osnova
UKUPNO	53	0	0

** *FEDERACIJA BIH* – Zabilježeni su slučajevi instaliranja solarnih elektrana na javne objekte (škole) i privredne objekte u privatnom vlasništvu, bez mogućnosti isporuke u mrežu po bilo kom osnovu, ali ovi podaci nisu mogli biti provjereni u dostupnim statističkim podacima i Elektroenergetskom bilansu Društva – EPBiH ili izvještajima FERK-a, jer nisu posebno iskazani.

3.2. Energetsko siromaštvo

Energijsko/energetsko siromaštvo je višedimenzionalan problem koji zbog toga zahtijeva sistematski pristup rješavanju. Definisane pojma energetskog siromaštva i njegovog praga, na način da ono bude mjerljivo, zahtijeva analizu mnogih pokazatelja. Razumijevanje međuzavisnosti pokazatelja energijskog siromaštva i njihovog uticaja na nivo energijskog siromaštva, preduslov su za kvalitetno osmišljavanje javnih politika za smanjenje, u konačnosti, suzbijanje energijskog siromaštva. Život u uslovima energijskog siromaštva rezultira narušenim fizičkim i mentalnim zdravljem uz smanjene mogućnosti učešća u aktivnostima zajednice. Utvrđeno je da su glavni pokazatelji energetskog siromaštva energetske karakteristike zgrada, tip i efikasnost sistema grijanja, energetske karakteristike kućanskih uređaja, potrošnja električne i toplotne energije, geografska lokacija zgrade, udio troškova energije u ukupnom dohotku, prisustvo pli-

35 Prema procjenama Ministarstva energetike i rudarstva Republike Srpske, jer Registar proizvođača OIE trenutno nije dostupan na zvaničnoj stranici ministarstva Регистар пројеката из обновљивих извора и обрасци Регистар пројеката из обновљивих извора и обрасци Elektroenergetski bilans RS 2024.g.pdf: *U Republici Srpskoj postoji određen broj elektrana krajnjih kupaca, čija se proizvodnja djelimično ili u cjelosti utroši za vlastite potrebe na lokaciji proizvodnog postrojenja. Po tom osnovu ovi krajnji kupci umanjuju svoju potrošnju sa distributivne mreže, čime direktno umanjuju i bruto bilansiranu potrošnju iz sistema MH "ERS". Ukupna proizvodnja za vlastite potrebe ovih objekata iznosi 3,04 GWh.*

jesni i propuha, te nemogućnost održavanja doma adekvatno toplim i/ili hladnim.³⁶ Evropska komisija u svojim smjernicama objavljenim u oktobru 2020. godine navela je da "s obzirom da je energijsko siromaštvo višedimenzionalan problem, potrebno je primjenjivati kombinaciju relevantnih indikatora, pri čemu svaki od indikatora opisuje pojedinu dimenziju fenomena" (SWD (2020) 960 final).³⁷

Zbog navedenog je građanska energija jedan od najboljih odgovora na energetska siromaštvo i smanjenje ovog siromaštva proporcionalno je vezano za rast i razvoj građanske energije.

U Bosni i Hercegovini procjene idu od 50 do 70 % stanovništva koje je pogođeno energetska siromaštvom,³⁸ a sve je veći procenat pogođenih ekstremnim energetska siromaštvom. Međutim ovdje nedostaje dovršen pravni okvir za borbu, ono osnovno, što će pogođenim građanima dati mogućnost za sticanje statusa sa kojim će tražiti zaštitu.

Pravni okvir za energetska zaštićene kupce, na nivou zakona je donesen,³⁹ ali ono što nedostaje je ***Uredba o uslovima za sticanje statusa energetska zaštićenog kupca u Republici Srpskoj***, odnosno realizovana obaveza Vlade, da na prijedlog Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite, donese uredbu kojom se propisuju uslovi, postupak i kriterijumi za sticanje statusa energetska zaštićenog kupca, obrazac i sadržaj zahtjeva, dokazi koji se prilažu uz zahtjev, rokovi za odlučivanje po zahtjevu, količine električne energije za koje se energetska zaštićenom kupcu priznaje pravo na subvenciju, sadržaj rješenja o sticanju statusa energetska zaštićenog kupca, pravo prigovora na rješenje o zahtjevu, način vođenja evidencije i druga pitanja neophodna za utvrđivanje statusa i ostvarivanje prava energetska zaštićenog kupca. ***Rok za donošenje Uredbe o uslovima za sticanje statusa energetska zaštićenog kupca, istekao 1. januara 2022. godine.***

U Federaciji BiH zakonodavac je napravio distinkciju između "ugroženog" i "zaštićenog" krajnjeg kupca, u članu 2. ***Zakona o energiji i regulaciji energetska djelatnosti*** prema kojem je "ugroženi kupac" kupac iz kategorije domaćinstva kome je ovaj status priznat na temelju stanja socijalne potrebe, odnosno visine prihoda ili udjela troškova za energiju u okviru raspoloživih prihoda, a "zaštićeni kupac" je kupac iz kategorije domaćinstva kome je ovaj status priznat na temelju potreba zaštite života i zdravlja, zbog čega ne smije biti isključen s elektroenergetske mreže. Definisano je da ugroženi kupac ima pravo na subvenciju dijela troškova za utrošenu električnu energiju u iznosu koji se propisuje ***uredbom***. Zaštićenom kupcu se ne može izvršiti obustava isporuke električne energije zbog neplaćanja. Vlada Federacije BiH donosi uredbu kojom se uređuju pitanja od značaja za zaštitu ugroženih i zaštićenih kupaca mjere zaštite, sticanje statusa, način zaštite, dokaze, nivo subvencija i slično. Međutim, ***Zakonom se ne propisuju rokovi za donošenje uredbe***, tako da je zaštita energetska ugroženih i zaštićenih kupaca odgođena u nedogled, ***jer već više od godinu dana od dana stupanja na snagu ovog zakona, uredba nije donesena.***

Zakon o električnoj energiji Brčko Distrikta BiH definiše energetska zaštićenog kupca kao socijalno ugroženog kupca iz kategorije potrošača domaćinstvo kome je ovaj status priznat na osnovu stanja socijalne potrebe. Odjeljenje Vlade nadležno za pitanja socijalne zaštite donosi akt kojim utvrđuje status socijalno ugroženog kupca koji je istovremeno energetska zaštićen kupac. Energetska zaštićenim kupcem, u smislu odredaba ovog člana, smatra se i potrošač kupac iz kategorije domaćinstvo čijem

36 Metoda za određivanje praga energijskoga siromaštva temeljena na energijskim, klimatskim, socijalnim i zdravstvenim pokazateljima. Robić, Slavica Doctoral thesis / Disertacija, 2021. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:168:734429>

37 L_2020357EN.01003501.xml

38 SUZBIJANJE ENERGETSKOG SIROMAŠTVA U BOSNI I HERCEGOVINI – PRVI KORAK ENERGETSKE TRANZICIJE (reset.ba)

39 Zakon o električnoj energiji Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj: 68/20); Zakon o energiji i regulaciji energetska djelatnosti ("Službene novine FBiH", broj 60/23); Zakon o električnoj energiji Brčko Distrikta BiH ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 27/21).

članu domaćinstva zbog zdravstvenog stanja obustavom isporuke električne energije može biti ugrožen život ili zdravlje, što se dokazuje potvrdom zdravstvene ustanove nadležne za zdravstvenu zaštitu tog lica. Vlada, na prijedlog odjeljenja nadležnog za pitanja socijalne zaštite, donosi Pravilnik o uslovima za sticanje statusa energetske zaštićenog kupca, kojim se propisuju uslovi, postupak i kriteriji za sticanje statusa energetske zaštićenog kuca, obrazac i sadržaj zahtjeva, dokazi koji se prilažu uz zahtjev, rokovi za odlučivanje po zahtjevu, količine električne energije za koje se energetske zaštićenom kupcu priznaje pravo na subvenciju, sadržaj rješenja o sticanju statusa energetske zaštićenog kupca, pravo prigovora na rješenje, način vođenja evidencije i druga pitanja neophodna za utvrđivanje statusa i ostvarivanja prava energetske zaštićenog kupca – *pravilnik još nije donesen.*

Zakon o električnoj energiji Brčko Distrikta BiH propisuje da će se svi podzakonski akti propisani ovim zakonom usvojiti u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ovog zakona, odnosno u roku od tri mjeseca od 23. novembra 2021. godine! Nažalost do danas ništa nije urađeno.

4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

3 Zaključka:

1. Građanska energija u BiH je nažalost tek u povoju i za susjednim zemljama kasnimo najmanje pet, a za zemljama EU i do petnaest godina.
2. Građanska energija zahtjeva ozbiljnu pripremu i trud koji nadležni organi, operatori ili regulatori ne žele ili ne znaju da učine i ulože.
3. Građanska energija je budućnost, ali dok o njoj pričamo, uporno je odgađamo i živimo sadašnjost bez građanske energije, a to će da košta nas građane, privredu i lokalne zajednice i u zdravlju i u novcu.

3 Preporuke:

1. Sve što je urađeno, a posebno ono što nije urađeno, mora se učiniti javnim i dostupnim medijima, cjelokupnoj javnosti i građanima pri čemu edukacija o trenutnom stanju razvoja građanske energije i sa svim potencijalnim benefitima koncepta ostaje trajna obaveza za sve nivoe vlasti u zemlji i o stali ključne institucije u procesu.
2. Sve što je zaustavljeno, zabranjeno, ograničeno ili opstruisano, mora se otkočiti odmah – protiv svih kočničara moraju se povesti pravni postupci i primijeniti svi pravni lijekovi kako bi se suzbila infekcija nesavjesnog rada na svim odgovornim mjestima, u svim organima ili relevantnim subjektima i spriječila dalja opstrukcija razvoja građanske energije u korist favorizovanja razvoja komercijalne proizvodnje iz obnovljivih izvora namjenjene isključivo tržištu i izvozu. Dekarbonizacija domaće potrošnje električne energije je konačni cilj koji može biti postignut kroz razvoj građanske energije koja jedino garantuje sigurnost snabdjevanja i energetske neovisnost u BiH uz najmanje troškove. U navedenom kontekstu potrebno je vršiti pritisak javnosti na sve relevantne institucije da ubrzaju donošenje nedostajuće regulative i tehničkih propisa za ubrzani razvoj građanske energije.
3. Sve potrebne izmjene zakonskih akata i nedostajući podzakonski akti za građansku energiju se moraju identifikovati i uputiti u procedure donošenja i usvajanja ODMAH, a parlamenti na svim nivoima vlasti aktivno uključiti u nadzor nad implementacijom donesenih zakonskih rješenja i otklanjanje uskih grla u postojećim zakonima kojima se regulira razvoj građanske energije vodeći računa da se u izmjene i dopune zakona odmah implementiraju najnovije izmjene EU direktiva koje se odnose na građansku energiju a ne opet odlagati njihovu implementaciju za neka buduća vremena.

Prepreka i otpora je puno, a vremena malo. Svi ostali su daleko ispred nas, jer očito je da se u BiH građanska energija, nažalost, još uvijek shvata kao prijetnja po partikularne interese, a ne kao razvojna šansa za čitavo društvo. Nadajmo se da će posljednja poskupljenja električne energije i najavljena nova poskupljenja, trgnuti čitavo društvo iz letargije i usmjeriti fokus pažnje javnosti ka rješenjima koja građanska energija nudi u pogledu svima i uvijek dostupne energije po prihvatljivim cijenama uz prihvatljive troškove.

